

Ratkaisumalli yksityisen kopiointiin hyvitysmaksulle

Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2012:11

Ratkaisumalli yksityisen kopiointiin hyvitysmaksulle

Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2012:11

Markus Leikola

Opetus- ja kulttuuriministeriö / Undervisnings- och kulturministeriet
Kulttuuri-, liikunta- ja nuorisopolitiikan osasto / *Kultur-, idrotts- och ungdomspolitiska avdelningen*
PL / PB 29
00023 Valtioneuvosto / Statsrådet
<http://www.minedu.fi/OPM/Julkaisut>

Taitto: Erja Kankala, opetus- ja kulttuuriministeriö

ISBN 978-952-263-147-3(PDF)
ISSN-L 1799-0327
ISSN 1799-0335 (PDF)

Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä/
Undervisnings- och kulturministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2012:11

Kuvailulehti

Julkaisija

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Julkaisun päivämäärä

<p>Tekijät (toimielimestä: toimielimen nimi, puheenjohtaja, sihteeri)</p> <p>Markus Leikola</p>	<p>Julkaisun laji Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä</p>	
	<p>Toimeksiantaja Opetus- ja kulttuuriministeriö</p>	
	<p>Toimielimen asettamispvmm</p>	<p>Dnro</p>
<p>Julkaisun nimi (myös ruotsinkielinen) Ratkaisumalli yksityisen kopioinnin hyvitysmaksulle</p>		
<p>Julkaisun osat Muistio + liitteet</p>		
<p>Tiivistelmä</p> <p>Yksityisen kopioinnin hyvitysmaksulle esitetään järjestelmää, ns. kolmipistemallia, joka perustuu kopioinnin aiheuttaman haitan arviointiin markkinalähtöisesti useasta eri keräyspisteestä. Kolmipistemallissa laajennetaan pohjaa ja lasketaan tasoa huomattavasti nykyisistä laitteista ja tallennuslustoista myös pilvisisältö- ja tallennuspalveluihin sekä kuluttajamaksullisiin, suojaamattomiin sisältötuotteisiin ja –palveluihin. Näiden kolmen keräyspisteen yhteisvaikutus kohdistaa isommat maksut niille kuluttajille, jotka todennäköisimmin kopioivat eniten arvokkainta sisältöä ja siten aiheuttavat tekijänoikeuden haltijoille isoimmat haitat. Eräs suurimmista vanhan järjestelmän epäkohdista, hyvitysmaksun iso kohdentuminen omien sisältöjen kopiointiin, häipyä lähes olemattomiin.</p> <p>Alustavissa laskelmissa laite- ja tallennuslustoista koostuva kokonaisuus laskee tai ei ainakaan nouse nykyisestä samalla, kun tekijöiden saaman hyvityksen euromääräinen summa nousee viime vuosien keskiarvon suuruusluokkaan. Samaan aikaan hyvitysmaksun aiheuttama haitta markkinoilla pienenee huomattavasti nykyisten hyvitysmaksullisten laitteiden hintaan sisältyvän 13-34 prosentin hyvitysmaksun laskiessa 0,5-1,0 prosenttiin hinnasta. Myöskään muissa keräyspisteissä, pilvisisältö- ja tallennuspalveluissa 0,5-1,0 prosentin tasolla ei ole vähäistä suurempaa merkitystä kuluttajien valintoihin tai yritysten kannattavuuteen. Uusina tuotteina ja palveluina hyvitysmaksun piiriin tulevat mm. tietokoneet, tabletit, tulostimet, maksulliset pilvipalvelut, maksulliset verkkosisältöpalvelut, osa maksu-tv-kanavista, osa äänikirjoista sekä ääni- ja videotallenteet. Matkapuhelinten, paperikirjojen ja paperilehtien sisällyttäminen järjestelmään on jätetty avoimeksi.</p> <p>Uudistuksen jälkeen Suomen hyvitysmaksutaso on kuitenkin Euroopan alhaisin. Lisäksi tilitysjärjestelmän yksinkertaistaminen alentaa kaupan välillisiä kuluja järjestelmän ylläpidosta merkittävästi. Myös hyvitysmaksullisia tuotteita ja palveluja ostavien yritysten vapauttamista maksuista yksinkertaistetaan niin, että vapautuksen saavien yritysten määrä ja vapautussummat moninkertaistuvat.</p> <p>Samalla selkiytetään myös sopimusvapauden ja lisensoinnin asemaa: toisaalta tekijänoikeuden haltijat voivat selkeästi valita Creative Commons –tyyppisen vapaan käytön lisenssin tai tehokkaan teknisen suojauksen ja rajoitetun käyttöoikeuden lisenssin tai hyvitysmaksullisen käyttöoikeuden välillä. Kaksi ensimmäistä ryhmää eivät kuulu hyvitysmaksun piiriin, joka piiri siis kapenee uudistuksessa. Toisaalta samaan aikaan avataan hyvitysmaksu koskemaan kaikkia sisältöjä, ei vain musiikki- ja av-teoksia. Uusia hyötyjäryhmiä ovat mm. valokuvaajat, kirjailijat ja freelancer-toimittajat, mutta myös arvoketjulla sellaiset kustantajat ja sisällön kokoajat, joille yksityisestä kopioinnista aiheutuu haittaa alkuperäisten tekijöiden ohella.</p> <p>Samassa yhteydessä esitetään ratkaistavaksi pattitilanteeseen päätyneet kysymykset televisio-ohjelmien verkkotallennuksesta palveluna (esim. Sonera Viihde, Elisa Viihde) siten, että se olisi lisensoinnin alaista toimintaa. Ehdotuksen mukaan tv-yhtiöt ja operaattorit neuvottelevat lisensoinnin hintatasosta ensin keskenään, mutta jos ne eivät pääse sopuun syksyyn mennessä, niin asia ratkaistaisiin sopimuslisensoinnilla. Ratkaisu takaisi kaupallisille tv-kanaville nyt saamatta jäävät mainostulot ja operaattoreille vapauden kehittää palvelua tarvitsematta rakentaa siihen digiboxin kaltaista käyttöliittymää. Kokonaisten kanavien nauhoittaminen etukäteen yleisölle tarjottavaksi olisi edelleenkin kiellettyä ilman lupaa. Pilvisisältö- ja tallennuspalvelut ovat enenevässä määrin korvanneet fyysisiä tallennusvälineitä ja näiden juridisen laadun ratkaiseminen on syytä saattaa kansallisesti kuntoon ennen suurten kansainvälisten toimijoiden tuloa markkinoille koko painollaan.</p> <p>Muina uudistuksina nykyisen järjestelmän ns. kollektiivikorvaukset, eli pääosin apurahoina jaettavat yksilöimätön osuus tilityksistä poistuisi hyvitysmaksujärjestelmästä valtion budjettiin. Tämä noin 2,5 miljoonan euron summa järjestyy kustannusneutraalisti, kun uudistuksen arvioidaan tuovan kotimaisen laitekaupan piiriin nyt ulkomailta ostettavan laitekaupan myötä uusia arvonlisäveroja saman verran. Hyvitysmaksun hallinnointi kilpailutetaan, hallinnoinnin läpinäkyvyyttä lisätään ja eri sidosryhmät pääsevät paremmin vaikuttamaan järjestelmän yksityiskohtiin.</p> <p>Uudistus jatkuu lausuntokierroksella, kesän mittaan tehtävällä lainsäädäntötyöllä sekä syksyn eduskuntakäsittelyllä tavoitteena uuden mallin voimaantuminen vuoden 2013 alussa. Vaihtoehtoiset mallit, budjettirahoitus tai maksun keräys Yle-veron yhteydessä, näyttäivät poliittisesti huomattavasti vaikeammilta toteuttaa.</p>		
<p>Avainsanat</p>		
<p>Muut tiedot</p>		
<p>Sarjan nimi ja numero Opetus- ja kulttuuriministeriön työryhmämuistioita ja selvityksiä 2012:11</p>	<p>ISSN -L 1799-0327, 1799-0335 (PDF)</p>	<p>ISBN 978-952-263-147-3 (PDF)</p>
<p>Kokonaissivumäärä 32</p>	<p>Kieli suomi</p>	<p>Hinta - Luottamuksellisuus julkinen</p>
<p>Jakaja -</p>		<p>Kustantaja Opetus- ja kulttuuriministeriö</p>

Presentationsblad

Utgivare

Undervisnings- och kulturministeriet

Utgivningsdatum

Författare (uppgifter om organets namn, ordförande, sekreterare) Markus Leikola	Typ av publication Undervisnings- och kulturministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar	
	Uppdragsgivare Undervisnings- och kulturministeriet	
	Datum för tillsättande av	Dnro
Publikation (även den finska titeln) Lösningmodell för privatkopieringsersättning (Ratkaisumalli yksityisen kopioinnin hyvitysmaksulle)		
Publikationens delar Promemoria samt bilagor		
Sammandrag En modell med tre punkter föreslås för ersättningssystemet för privat kopiering. Systemet baserar sig på en utvärdering från flera olika källor av den olägenhet som kopiering förorsakar marknadsmässigt. I trepunktsmodellen breddas grunden för ersättningen och nivån sänks jämfört med de nuvarande anordningarna och lagringsenheterna till att omfatta även molnbaserat innehåll och -tjänster samt innehåll och tjänster som konsumenterna betalar för och som är oskyddat. Samverkan mellan dessa tre uppsamlingspunkter orsakar de största avgifterna för de konsumenterna som troligtvis kopierar de mest värdefulla innehållen och på så sätt åsamkar de största olägenheterna för innehavare av upphovsrätt. En av de största nackdelarna med det gamla systemet är att ersättningsavgiften i hög grad riktar sig till kopiering av eget innehåll. Det här problemet försvinner nästan helt. I preliminära uträkningar sjunker, eller stiger åtminstone inte, den helhetsbelastning som riktar sig till handeln med anordnings- och lagringssystemer. Samtidigt stiger upphovsmännens ersättningssumma till de senaste årens medelnivå. Den marknadsnackdel som ersättningssystemet förorsakar minskar betydligt då den nuvarande 13-34 procent ersättning som ingår i priset för ersättningsberättigade anordningar sjunker till 0,5-1,0 procent av priset. Inte heller i molnbaserade tjänster eller lagringstjänster har nivån på 0,5-1,0 procent någon större inverkan på konsumentens val eller företagets lönsamhet. Nya produkter och tjänster inom ersättningssystemen är bl.a. datorer, tabletter, skrivare, avgiftsbelagda molnbaserade tjänster, avgiftsbelagda näthinnehållstjänster, en del av de avgiftsbelagda tv-kanalerna, en del av ljudböckerna samt ljud- och videoupptagningar. Huruvida mobiltelefoner, pappersböcker och papperstidningar borde ingå i systemet har lämnats öppet. Efter reformen är nivån på Finlands ersättningssystem ändå den lägsta i Europa. Därutöver gör det förenklade redovisningssystemet att de indirekta kostnader som förekommer i handeln sjunker märkbart i fråga om att upprätthålla systemet. Det skall också bli enklare för företag som köper ersättningsbelagda produkter och tjänster att befrias från avgifter så att antalet företag som blir befriade och befrielsesummorna ökar flerfaldigt. Man klargör också avtalsfrihetens och licensieringens ställning: å ena sidan kan upphovsrättsinnehavarna välja en licens av Creative Commons -typ för fritt bruk, en licens för effektivt tekniskt skydd och begränsad användning eller en ersättningsavgiftsbelagd användarrätt. De två första grupperna omfattas inte av ersättningsavgiften, varje grupp krymper alltså i och med reformen. Å andra sidan vidgas ersättningsavgiften till att omfatta allt innehåll, inte bara musik och av-material. Nya grupper som drar nytta av det nya systemet är bl.a. fotografer, författare och freelance-journalister, men i värdekedjan även sådana förläggare och personer som samlar innehåll och som förorsakar olägenhet av privat kopiering vid sidan av de ursprungliga upphovsmännen. Man föreslår också att man i detta sammanhang löser frågan om nätlagring av tv-program som en tjänst (t.ex. Sonera Viihde, Elisa Viihde) så att verksamheten skulle vara licensbelagd. Enligt förslaget förhandlar tv-bolagen och operatörerna först sinsemellan om prisnivån, men om de inte kommer överens till hösten så löses saken med en avtalslicens. Det vore lösningen på problemet med de reklaminkomster som kommersiella tv-kanaler nu blir utan och operatörerna blir fria att utveckla tjänsten utan att vara tvungna att bygga in ett användargränssnitt som t.ex. digibox. Att utan lov banda hela kanaler på förhand för att göras tillgängliga för allmänheten skulle enligt förslaget fortfarande vara förbjudet. Molnbaserat innehåll och -tjänster har alltmer ersatt fysiska upptagningsanordningar och det finns skäl att lösa de juridiska frågorna kring detta nationellt innan de internationella leverantörerna tas in på marknaderna på allvar. En annan reform är att det nuvarande systemets så kallade kollektivsättningar, dvs. den ickeindividualiserade andelen av redogörelsen som i huvudsak delas ut som stipendier, försvinner från ersättningssystemet och tas in i statsbudgeten. Denna summa på ca 2,5 miljoner euro ordnas kostnadsneutralt eftersom reformen i och med att de nya mervärdesskatter som utländska anordningsaffärer inbringar på den inhemska anordningsmarknaden, är lika stora. Ersättningsavgiftens administration konkurrensutsätts, förvaltningens transparens blir bättre och olika intressentgrupper kan på ett bättre sätt inverka på systemets detaljer. Reformen fortsätter sin remissrunda, lagstiftningsarbetet utförs under sommaren och till hösten behandlas ärendet i riksdagen. Målet är att den nya modellen träder i kraft från och med ingången av 2013. Alternativa modeller, budgetfinansiering eller insamling av avgifter via Yle-skatten verkar politiskt sett betydligt svårare att genomföra.		
Nyckelord		
Övriga uppgifter		
Seriens namn och nummer Undervisnings- och kulturministeriets arbetsgruppspromemorior och utredningar 2012:11	ISSN 1799-0335 (PDF) -L 1799-0327	ISBN 978-952-263-147-3 (Online)
Sidoantal 32	Språk finska	Pris -
Distribution -		Förlag Undervisnings- och kulturministeriet

Sisältö

1	<u>Lähtökohdat</u>	7
2	<u>Ratkaisumalli</u>	10
3	<u>Mallin arviointia suhteessa tavoitteisiin</u>	24
	Liite 1: Valtion talousarviomalli	26
	Liite 2: Erityisvero/rahastomalli	28

1 Lähtökohdat

Toimeksiannon tavoitteet

Opetus- ja kulttuuriministeriön toimeksiannon 19.3.2012 mukaisesti tavoitteena on ollut tuottaa 9.5.2012 mennessä ratkaisumalli yksityisen kopioinnin hyvitysmaksun uudistamiselle hallitusohjelman mukaisesti. Uudistuksen tavoitteena on turvata entistä paremmin luovan alan toiminnan taloudellisia edellytyksiä nopean teknologisen kehityksen olosuhteissa. Tavoitteena on järjestelmä, joka olisi nykyistä paremmin ennakoitavissa, takaisi reilun hyvityksen tason tekijöille, turvaisi kaupan ja työpaikkojen säilymistä Suomessa ja olisi hallinnollisesti mahdollisimman kevyt. Lisäksi tavoitteena on järjestelmä, jonka kansalaiset voisivat kokea nykyistä oikeudenmukaisemmaksi.

Nykyinen malli

Hyvitysmaksu perustuu tietoyhteiskuntadirektiivin (2001/29/EC) määräykseen, joka sallii kansallisen päätösvallan puitteissa EU:n jäsenvaltioiden päättää poikkeuksesta tekijän yksinoikeuteen päättää teoksestaan. Määräyksen mukaan kopiointi yksityiseen käyttöön voidaan sallia, jos kopioinnin aiheuttama mahdollinen haitta korvataan. 27 EU-maasta 22 on ottanut poikkeuksen käyttöön. Näistä 21 perii hyvitysmaksun –edelleen tekijöille tilittäväksi - kopiointiin soveltuvista laitteista ja tallennusalustoista; vain Espanja on äskettäin siirtynyt budjettirahoitukseen. Lisäksi ETA-maista Norjalla on käytössä budjettirahoitus. Kaikissa 21 maassa on kuitenkin käytössä erilaiset järjestelmät.

Suomessa järjestelmä otettiin käyttöön ensimmäisten joukossa ja siitä säädetään tekijänoikeuslaissa sekä täsmentäen alemmantasoisissa säädöksissä ja päätöksissä. Laite- ja tallennusalustavalikoimamme on varsin rajoitettu moniin muihin maihin verrattuna ja perustuu lähinnä poliittisiin, käytännössä vuosittain tarkistettaviin päätöksiin, joita ohjaa se, kuinka paljon rahaa maksulla halutaan kerätä. Eri tariffeja eri laitteille ja alustoille on käytössä tällä hetkellä 18 erilaista, ja niiden euromääräisinä määritelty suuruus vaihtelee enintään 1 gigatavua tallentavan CD-, DVD-, Bluray- ja MiniDisc- levyn sekä muun vastaavan tallennusalustan 0,20 eurosta yli 750 gigatavua tallentavan television, videosoitimen ja mp3- tai vastaavan audiosoitimen sekä digisovittimen 36 euroon.

Järjestelmää hallinnoi OKM:n viideksi vuodeksi kerrallaan myöntämällä mandaatilla Teoston Hyvitysmaksusyksikkö, joka sekä kerää maksut että tilittää ne eteenpäin OKM:n

vuosittain vahvistaman käyttösuunnitelman mukaisesti. Tilityksistä vähennetään Hyvitysmaksuyksikön kulut (0,7-0,9 miljoonaa viime vuosina).

OKM:n päätösten periaate on ollut 50 % av-kopionnin maksuista tekijöiden yhteisiin, kollektiivisiin tarkoituksiin ja 35 % musiikin kopioinnista kerätyistä maksuista kollektiivilityksiin (yhteensä noin 40 %). Näiden filosofinen tausta on siinä, että kaikkea ei pystytä kohdentamaan ja kerätyn summan jakaminen tolkkuttoman pieniin osiin lisäksi hallintokuluja niin, että osa voidaan jättää ikään kuin ”yhteiseen pottiin”. Kollektiivilityksien saajina on tekijöiden koulutusta, ammattiloja jne hyödyttäviä organisaatioita, jotka jakavat summat pääasioissa julkisesti haettavina apurahoina, monet varsin pienissäkin, muutaman sadan euron erissä. Saajastatus sinällään ei ole ollut haettavissa, vaan päätös saajaorganisaatioista on valmisteltu OKM:ssä siten, että rahalla saadaan tuettua uuden suomalaisen kulttuurisäällön syntyä.

Individuaalikorvaukset on jaettu edelleen jaettavaksi tekijöitä edustaville järjestöille. Nämä jakavat ne tekijöille myynti- ja katsojatilastojen sekä sopimuslisenssikorvauksissa käytössä olevien, eri tekijäryhmien väliten jyvitystaulukoiden perusteella. Käytännössä hyvitysmaksut ovat menneet vain näiden järjestöjen tilitysrekistereissä oleville tahoille. Pieniä summia on myös tilitetty näiden järjestöjen bilateraalisten sopimusten perusteella ulkomaille, ETA-alueelle, järjestöjen sisarorganisaatioille, jotka ilmeisesti ovat jättäneet rahat kansallisiin kollektiivisiin käyttötarkoituksiin omissa maissaan.

Nykyjärjestelmän isoimmat kauneusvirheet

- 1 Maksu kerätään vain osasta laitteita ja alustoja, perusteet rajanvetoon hallinnollisia.
- 2 Maksut muodostavat merkittävän hinnanlisän (13-34 %) niihin laitteisiin, joista ne kerätään, häiriten markkinoiden hinnanmuodostusta usealla eri tavalla. Merkittävin häiriö on vastaavien laitteiden ja alustojen suoratuonti ulkomaisista verkkokaupoista kokonaan hyvitysmaksuttomina, joka on suoraan pois kotimaisista työpaikoista, arvonlisäverotuotoista ja hyvitysmaksuista.
- 3 Maksu kohdistuu yhtä lailla omien sisältöjen kopiointiin kuin tekijänoikeuden alaisen sisällön kopiointiin.
- 4 Järjestelmä mittaa kopiointia, mutta ei juurikaan sen aiheuttamia haittoja. Haitat ovat eri suuria eri oikeudenhaltijoille usean tekijän yhteisvaikutuksena. Haitan jakautumista arvoketjussa eri toimijoiden kesken ei myöskään ole tarkasteltu erikseen, vaan järjestelmä on ollut epäyhtenäinen.
- 5 Direktiivi käskää ottamaan huomioon DRM:t (Digital Rights Management) mutta näin ei ole tehty Suomessa eikä muuallakaan.
- 6 Korvauksista jaetaan varsin iso osa (keskimäärin 40 %) kollektiivisiin tarkoituksiin, vaikka järjestelmän sekä hengen että kirjaimen mukaan vain sen osan, jota ei voida jäljittää individuaalikorvauksiin, pitäisi jäädä ”tekijöiden yhteisiin tarkoituksiin”. Jako-osuudet individuaali- ja kollektiiviosuuksiin on tehty hallinnollisilla päätöksillä ilman yhteyttä haitan kohdentumisen jakautumiseen.

Työmetodit

Työn kuluessa on tavattu kymmeniä tuhansia osapuolia edustavia tahoja useampia kymmeniä ja pidetty näiden kanssa noin sata neuvottelusesiötä. Etujärjestöjen lisäksi on tavattu myös lukuisia yritysten edustajia sekä asiassa julkisuudessa perusteltuja näkökohtia esittäneitä kansalaisia. Eri osapuolet ovat kontribuoineet työhön sekä kommentein, dataa tuottamalla että tuottamalla vaihtoehtoja ja täsmennyksiä. Valtiosihteeri Jarmo Lindénin vetämä, kaikkien hallituspuolueiden edustajista koostuva ohjausryhmä on pitänyt kolme kokousta. Lisäksi on tavattu valtionhallinnosta LVM:n, TEM:n ja Kuluttajaviraston edustajat. Opetus- ja kulttuuriministeriön virkamiehet ovat avustaneet työssä merkittävästi.

Ratkaisumallia, johon kaikki osapuolet olisivat tyytyväisiä ennakolta, on osoittautunut vuosikymmenten mittaan mahdottomaksi saavuttaa. Perehtymällä eri osapuolten argumentointiin ja ottamalla niitä huomioon ja käymällä dialogia on iteroimalla tuotettu nyt esiteltävä ratkaisumalli, josta vastaa ratkaisuneuvottelija. Mallin esittämisen tukena on ratkaisuneuvottelijan perusteltu näkemys, jonka perusteella malli sekä vastaa yleistä oikeustajua mahdollisimman pitkälle, tukee digitaalisten markkinoiden kehittymistä kotimaassa ja kansainvälisesti että ottaa eri sidosryhmien oikeutetut edut tasapainoisesti huomioon niin pitkälle kuin mahdollista siten, että uuden mallin kanssa kyetään elämään ilman merkittäviä häiriöitä yhdellekään osapuolelle.

Aikataulu

Lainsäädäntötyö ja lausuntokierros on tarkoitus käydä kesällä 2012 ja eduskuntakäsittely syksyllä 2012, jotta järjestelmä voisi astua voimaan 1.1.2013. Jos lausuntokierroksen yhteydessä käy ilmi, että toimijoilla on merkittäviä vaikeuksia saada uudistuksen edellyttämät järjestelmämuutokset kuntoon tässä ajassa, on eduskunnan käsittelyn päättymiseen ja tarvittavien säädösten voimaantulon väliin kenties tarpeen jättää kolmesta kuuteen kuukautta, jolloin järjestelmä astuisi voimaan viimeistään 1.7.2013.

Vaihtoehtoiset mallit

Tässä esiteltävän ratkaisumallin (ns. kolmipistemalli) lisäksi on hallituspuolueiden edustajista koostuva ohjausryhmän esittänyt työn kuluessa toivomuksensa vaihtoehtoisista malleista. Vaihtoehtoina tulevat kyseeseen lähinnä budjettirahoitus sekä Yle-veron yhteydessä kuluttajilta kerättävä maksu. Mallit ovat olleet esillä aiemminkin hyvitysmaksujärjestelmän uudistamista pohdittaessa, joten ne eivät ole uusia. Työn kuluessa on käynyt ilmi näiden kummankin mallin toteuttamisen olevan poliittisesti ylivoimaisen hankalaa, jonka takia nämä mallit esitetään liitteessä vaihtoehtoisina eikä ensisijaisena toteutustapana.

2 Ratkaisumalli

Uuden mallin keskeiset periaatteet

Tämän päivän ja tulevaisuuden markkinoilla digitaalisten sisältöjen kulutus ja käyttö on yhä useammin irti fyysisten kappaleiden omistamisesta ja fyysisistä teoskappaleista ylipäätään. Immateriaaliset oikeudet liittyvät yhä useammin immateriaalisiin tiedostoihin eivätkä enää vain fyysisiin kopioihin. Tekijöiden mahdollisuus harjoittaa tekijänoikeuksiin perustuvaa elinkeinotoimintaa tunnustetaan yhä tärkeämmäksi osaksi niin jälkitekollisen yhteiskunnan elinkeinopolitiikkaa kuin myös perustaksi digitaalisen talouden ekosysteemiin, jossa sisällöt ja niiden saatavuus määrittävät pitkälti myös teknologian markkinoita. Samaan aikaan kasvava piratismi on ilmiö, jota ei saada kuriin yksinkertaisilla keinoilla. Laittoman käytön kieltämisen ohella – ja myös sen käytön tekemiseksi vähemmän houkuttelevaksi - valtaosassa EU-maita, myös Suomessa, on haluttu säilyttää kuitenkin kansalaisille mahdollisuus tehdä kopioita teoksista yksityiseen käyttöön. Kopion määritelmä samoin kuin yksityisen määritelmä on tämän päivän digitaalisessa maailmassa yhä vaikeampi toteuttaa aukottomasti. Niinpä tässä työssäkin ei ole puututtu määritelmiin, mutta otettu työn lähtökohdaksi sekä niiden monitulkintaisuus että niiden seuraukset markkinoille.

Ydinfilosofia uudessa mallissa on yksityisen kopioinnin aiheuttaman taloudellisen haitan määrittäminen (joka tulee direktiivistä), ei pelkkä kopiointi sinällään. Kopiointi on vain perusta, josta siirrytään kohti sisällön käytön ja kulutuksen tarkastelua digitaalisilla markkinoilla. Haittaa määritetään dynaamisesti usean eri tekijän yhtäaikaisena huomiointamisella modernilla digitaalisella markkinalla. Ensinnäkin haitan määrää pyritään arvioimaan suhteessa hyötyyn, joita eri arvoketjun toimijoille syntyy yksityisen kopioinnin mahdollisuudesta. Iso osa teknologiamarkkinoista ja digitaalisten palvelujen markkinoinnista rakentuu keskeisesti sen varaan, että yksityinen kopiointi on kansalaisille sallittua eikä kiellettyä. Vastaavasti tästä aiheutuu tekijöille haittaa. Hyötyjen yhteenlaskettu määrä on varmasti millä hyvällä laskutavalla suurempi kuin haittojen määrä. Koska haitan ja hyvitysmaksun suhde ei ole eksakti vahingonkorvaussuhde, vaan viiteellinen suhde, ei tarvita kvantitatiivisia arvioita hyödyistä, vaan riittää, että voidaan identifioida hyödyn saajat ja haitan kärsijät ja pyrkiä kohdentamaan hyvitys rakenteellisesti mahdollisimman oikeudenmukaisesti sekä suhteessa hyötyihin että haitan kärsijöihin.

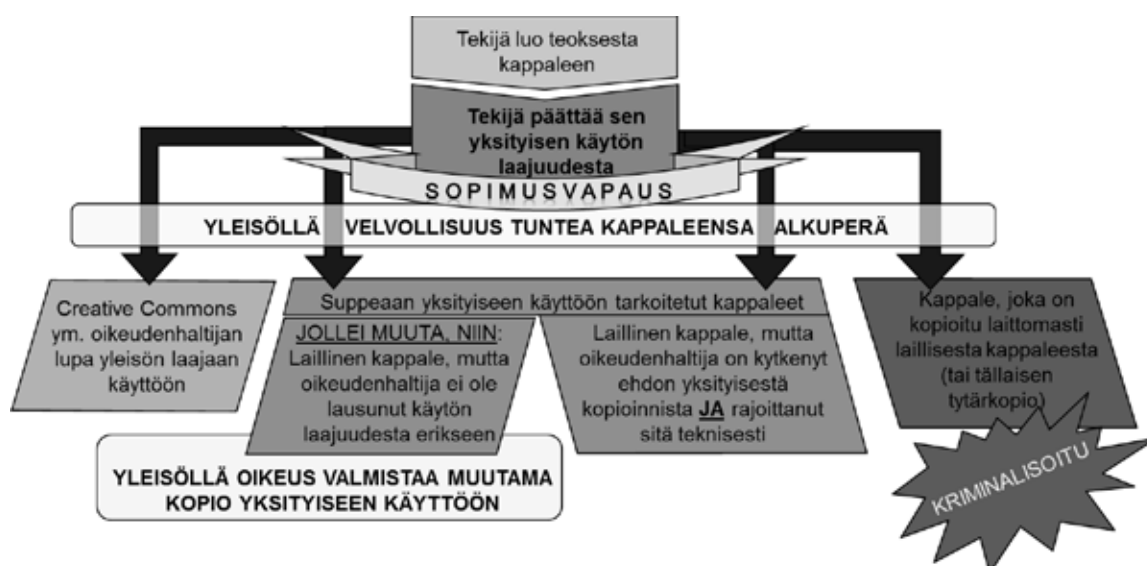
Toisaalta haitan määrää arvioidaan mallissa myös suhteessa siihen markkinaan, jolla kuluttajat määrittävät sisältöjen arvoja. Arvokkaammiksi koetut sisällöt, suosionsa ja/tai hintansa puolesta, arvioidaan sisällöiksi, joita myös kopioidaan mieluummin verrattuna sisältöihin, joiden kaupallinen arvo markkinoilla asettuu vähäiseksi.

Hyvitysmaksun kerääminen kuluttajalta useassa eri pisteessä kohdistaa yhteisvaikutukseltaan maksun isommaksi niille kuluttajille, jotka aiheuttavat kopioimisellaan enemmän haittaa kuin niille, joiden aiheuttama haitta jää vähäiseksi. Kuluttaja, joka sekä hankkii kopiointiin soveltuvia laitteita ja palveluja että todennäköisimmin kopioitavia sisältöjä myös aiheuttaa todennäköisimmin isoimman haitan tekijänoikeuksien haltijoille. Vain laitteita hankkivan tai vain sisältöjä ostavan kuluttajan aiheuttama haitta on todennäköisesti taas pienempi. Oikeudenmukaisen mallin tulee heijastella tältä osin kuluttajien käyttäytymistä kokonaisuutena.

Mallissa markkinan rakenteen ja koon kehitys ohjaa sekä hyvitysmaksupotin keräämisen että tilittämisen kohdentumista mahdollisimman oikeudenmukaisesti, suhteessa haittaan. Kun lisäksi hyvitysmaksun taso lasketaan matalaksi, 0,5-1,0 % hinnasta, se ei pääse haittaamaan minkään tahon liiketoimintaa merkittävästi.

Järjestelmä ei rajoitu musiikki- ja televisiosisältöihin, kuten on ollut asianlaita C- ja VHS-kasetin ajoilta asti, vaan kattaa sisältögenret laajasti ilman tarvetta rajanvetoihin hyvitysmaksukelpoisuudesta sisältötyyppien välillä.

Sopimusvapaus ja lisensointimallit

Tekijällä on varsin laajasti oikeus päättää luomansa teoksen käytöstä, ja taloudelliset tekijänoikeudet ovat Suomessa myös siirrettävissä eteenpäin uusille oikeudenhaltijoille. Toisin kuin esim. työsopimusta ja vuokrasopimusta koskevassa lainsäädännössä, tekijänoikeuslaissa ei ole mainintoja sopimusehdoista, jotka olisivat pätemättömiä sillä perusteella, että lain säädökset ovat pakottavia. Näin ollen sopimusvapaus oikeuksien siirtämiseksi on perinteisesti varsin laaja, eikä tätä ole tarkoitus kaventaa, vaan ainoastaan täsmentää eri tyyppisiä tälläkin hetkellä voimassa olevia käytäntöjä niiltä osin kuin tällä on merkitystä yksityisestä kopioinnista aiheutuvan haitan määrittelyssä. On myös tärkeää todeta, että kopiointia on muutakin kuin kaupallista ja yksityistä – esim. opetuskäyttöön, maksuttomiin yleisötalouksiin esittämistä varten jne.

Uusi malli ottaa isoja ja selkeitä askeleita lisensoinnin aseman kohentamiseen selkiyttämällä oikeudenomistajille seurauksia valinnoista eri lisensointimallien kesken. Tekijällä ja siirtyneiden oikeuksien haltijalla on mahdollisuus päättää itse, lisensoiko teoksensa Creative Commons –tyyppisellä lisenssillä, jolloin teoksen laaja käyttö ja kopiointi on sallittua vai rajoittaako teoksen käyttöä ja kopiointia ja tukee rajoituksia vahvalla teknisellä

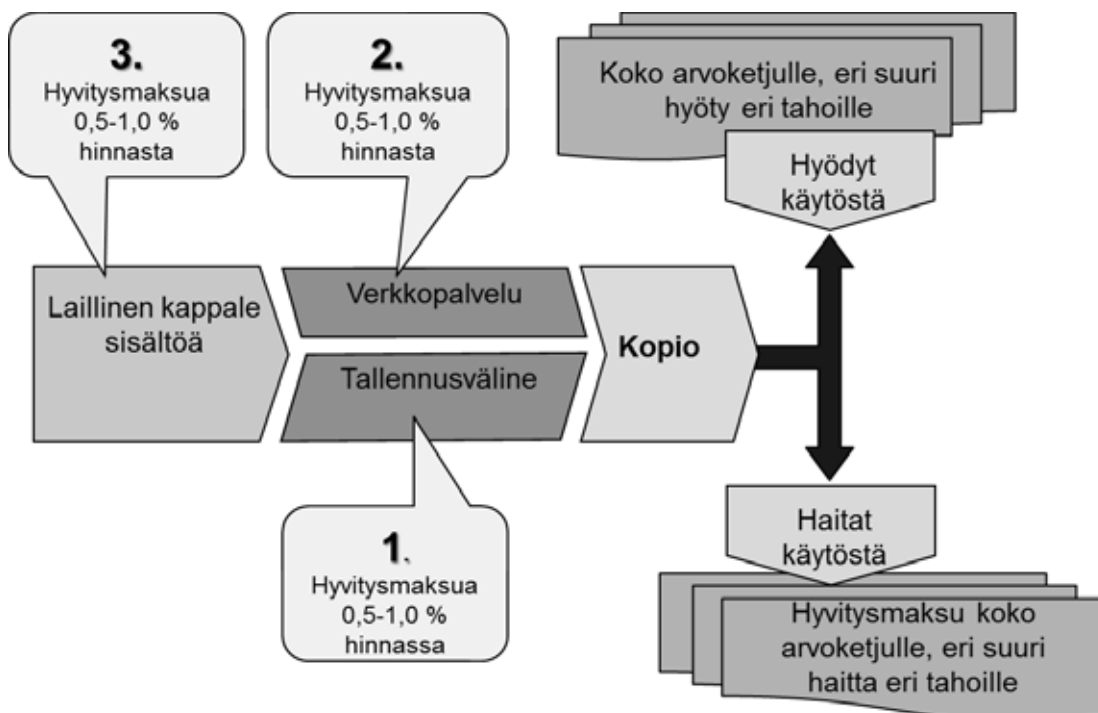
suojauksella (DRM). Kumpikin näistä lisensseistä siirtää teoksen hyvitysmaksun piirin ulkopuolelle uudessa mallissa. Sopimusvapautta oikeudenhaltijain ja heidän sopimusosapuoltensa välillä ei siis muuteta nykyisestä. Hyvitysmaksu ei (kuten ei nykyisinkään) koske eikä voi koskea laittomia piraattikopioita.

Kuluttajalle asetettava velvoite ei ole liian raskas, jos tämän pitää tunnistaa kappaleensa alkuperä neljästä vaihtoehdosta: piraatti, Creative Commons –lisenssi, vahva DRM-lisenssi tai muu laillinen kopio. Vain viimeisin näistä neljästä on hyvitysmaksun piirissä. Velvoite kuluttajalle tunnistaa teoskappaleen alkuperä on myös ikään kuin peilikuva tekijän tai oikeudenhaltijan valintamahdollisuuksista (suhteessa hyvitysmaksuun). Tämä helpottaa järjestelmän viestintää yhdenmukaisesti kaikille sidosryhmille.

Jotta hyvitysmaksu ei vahingossakaan alkaisi kehittyä lisensoinnin kanssa varteenotettavaksi vaihtoehdokseksi kanavaksi, kokonaiseurojen määrän ei tule ylittää eurooppalaisittain tyyppillistä tasoa eli noin 5 % tilastoinnin perusteella tiedossa saman genren korvauksista. Nykyinen Suomen taso kokoluokassa 5-15 miljoonaa euroa osuu tähän kokoluokkaan.

Mallin ydin: yhdistelmävaikutus keräämällä hyvitysmaksu kolmesta pisteestä

Maksun keräys perustu kolmipistemalliin: 1) laitteet ja alustat, 2) pilvitallennuspalvelut niihin mahdollisesti liittyvine sisältöpalveluineen, 3) sisältömaksulliset kuluttajapalvelut ja tuotteet. Maksun kerääminen kolmessa osassa perustuu oikeudenmukaiseen kohdentamiseen, joka perustuu direktiiviin. Hyvitysmaksua ei peritä lisensoidusta sisällöstä, vaan osa siitä kohdennetaan kuluttajille lisensoidun sisällön ostamisen yhteydessä ja tämä arvon suhteessa. Kun tasot ovat äärimmäisen alhaiset ja kokonaisuutena vain joitakin prosentteja sopimuslisenssimarkkinasta (eli vieläkin vähemmän kaikesta lisensoinnista), niin hyvitysmaksulla ei voi olla merkittävää vaikutusta suuntaan tai toiseen lisensoinnin tasolle, yleisyydelle tai sopimusmalleille. Useamman ansaintalogiikan yhdistelmämallissa myös vuosihellahdukset saajille ovat todennäköisemmin pienempiä kuin nykyisin, jolloin yksittäisen laitetyyppin myynnit ovat vaihdelleet rajustikin vuodesta toiseen.

Yritysten rasiusten keventäminen

Tämä voidaan jakaa kolmeen eri osaan: 1) yritysten ostamisen laitteiden vapauttaminen hyvitysmaksusta perustuen oletukseen, että niitä ei käytetä yksityiseen kopiointiin vapauttaminen tapahtuu usein eri toimenpitein, 2) maksun keräämisestä aiheutuvat välilliset kulut (käytännössä osana yritysten kiinteitä kuluja) tilitysvelvollisille yrityksille sekä tärkeimpänä 3) maksun tason ja rakenteen määrittäminen siten, että siitä aiheutuu mahdollisimman vähän haittaa niille yrityksille, joiden myymiin tavaroihin tai palveluihin liittyy hyvitysmaksu.

Yritysten maksamien hyvitysmaksujen palautusmekanismia yksinkertaistetaan huomattavasti nykyisestä byrokraattisesta ja hankalasta menettelystä, jossa pitää joko hakea vapautus ennakkoon – näitä vapautuksia haetaan noin 200-300 vuodessa ja vapautuksen saaneita yrityksiä on yhteensä alle 5000 – tai sitten palautus jälkikäteen. Vapautuksen saaneilla on oikeus ostaa vain tietyistä kaupoista, ja järjestelmää on kritisoitu siitä, että tämä vääristää hintakilpailua kauppojen välillä. Vapautuksia on hakenut viime vuosina jälkikäteen enimmillään sata yritystä ja yhteisumma on vuosittain ollut alle 10 000 euroa.

Uusi malli toimisi siten, että samalla kuitilla, jolla alv-palautus haetaan saadaan samalla ilmoituksella hoidettua palautus verottajan kanavaa käyttäen. Käytännön yksinkertaisuus ajaisi eksaktin tarkkuuden ohi yritysten hyväksi siten, että kaikki yritysten ostot hyvitysmaksullisista laitteista ja palveluista olisivat palautuskelpoisia riippumatta siitä, onko ne ostettu työsuohdekäyttöön vai puhtaaseen ammattikäyttöön. Palautussummana käytetään vähittäiskaupan kuitista näkyvää hyvitysmaksuriviä, vaikka palautuksen määrä voi tällöin olla hieman suurempi kuin tukkuporrasvaiheessa peritty hyvitysmaksu.

Merkittävimmät välilliset kustannukset tästä ovat vähittäiskaupan kassajärjestelmiin ohjelmoitava uusi hyvitysmaksurivi. Tällaisia kassajärjestelmätoimittajia on Suomessa noin 20 kpl, joiden asiakaskohtainen veloitus vaihtelee. Oma ohjelmointityönä tehtäessä arvio tästä on muutama tuhat euroa, joka siis kertaantunee enimmillään 300 tilitysyritykselle kertaluonteisena eränä. Verottajan ja hallinnointijärjestelmän välisen liikenteen järjestämisestä ei ole vielä keskusteltu.

Tilityksiin liittyvän työn määrää voidaan säädellä usealla tavalla, jotka on kaikki otettu huomioon mallissa: 2.1.) tilittävien yritysten määrän pitäminen mahdollisimman pienenä, 2.2) tilitystapahtuman yksinkertaistaminen ja 2.3) tilitystapahtumien harventaminen.

Laitemaksuja tilittäviä yrityksiä on nyt noin 100 kpl, joten tilitystapahtumien yhteismäärä on noin tuhannen luokkaa vuosittain. Lisäksi noin 50 yritystä ei tilitä, vaan toimii ennakkoluvalla tai jälkikäteisen vapautuspyynnön perusteella yrityskäyttöön myytävien laitteiden myyjinä, josta toiminnasta nämä yritykset raportoivat Hyvitysmaksuyksikölle. Raportointitapahtumia on näin ollen siis enimmillään 1800 kpl vuodessa.

Kun ostavat yritykset saavat jatkossa hyvitysmaksunsa takaisin muulla tavoin, on oletettavissa, että lähes kaikki näistä vähittäismyyntiä harjoittavista 50 yrityksestä ei joudu tilittämään enää lainkaan. Näin ollen nykyisin tilittävistä yrityksistä lähes kolmasosalle ei enää tule raportoitavaa, joten nykyisi hyvitysmaksun piirissä olevista laitteista raportoivia yrityksiä jää paljon vähemmän. Myös tilitysväliä harvenetaan kuukausittaisesta kaksi kertaa vuodessa tapahtuvaksi. Näin ollen nykyisten toimijoiden raportointikertojen määrä vähennee 1800 tapahtumasta noin 200 kertaan.

Laitemaksuissa uusia toimijoita tulee järjestelmän parikymmentä, samoin operaattoripalveluissa. Sisällöistä perittävän tilitysvelvollisuuden rajaaminen liikevaihtoperusteisesti nostaa yritysten kokonaismäärää enintään muutamalla sadalla ja nämäkin tilittäjät ovat niin isoja yrityksiä, että niillä kaikilla on dedikoitua hallintohenkilökuntaa. Näin ollen

raportointikertojen vähennys lienee kokonaisuudessaan nykyisestä 1800 tapahtumasta noin 600 tapahtumaan. Kun jatkossa 18 eri tariffinimikkeen myynnin sijaan – laitemerkeittäin ja –malleittain raportoituna - joka nimikkeellä ei ole omaa tariffia, vaan tariffeja on vain yksi ja tilittäjä kertoo summan, jota tilitys tapahtuu, yksinkertaistuu tilitysprosessi huomattavasti. Valvonta tapahtuisi ennakoilmoituksina siitä, mitä hyvitysmaksun alaisia tuote- tai palveluryhmiä tilitysvelvollisilla on kaupan ja tarkistus pistokokeittain – mutta ei kuten nyt, että kaikki raportit ovat yksilöityjä.

Siirtymävaiheessa tilitysvelvollisten yritysten kouluttaminen ja raportointijärjestelmien tarkistaminen vaatii jonkin verran lisäresursseja tilitysjärjestelmälle.

Maksun tason harmonisointi helpottaa entisestään kaupan toimintaa ja uusi, Euroopan matalin taso puolestaan kotiuttanee nyt ulkomailta verkkokaupan kautta hankittavien tavaroiden ostoja Suomeen. Arviot tästä kotiuttamisesta vaihtelevat suuresti. Tässä raportissa on haarukoitu eri arvioiden perusteella kaupan kasvamisen todennäköiseksi tasoksi 10 miljoonaa euroa vuositasolla.

Ensimmäinen keräyspiste: laitteet ja tallennusalustat

Laitepuolella kanta laajenee kulutuselektroniikkaan KOTEK:in päätuoteryhmien mukaan. Se, kuinka laajaksi kanta rajataan, vaikuttaa maksun suuruuteen ja/tai kertymän suuruuteen. Jos oletetaan, että yrityskäyttöön haetaan palautuksia täysimääräisesti, täytyy bruttokannasta (kaikki myynti) laskea nettomyynti (kaikki myynti miinus yritysten palautukset). Ensimmäisenä uuden järjestelmän vuonna maksupalautuksen mahdollisuus ei varmaankaan tavoita kaikkia yrityksiä. Nyt palautuksia hakee noin

Yritysmyyntistä tiedetään, että Euroopan tasolla kappalemäärissä noin 40 % tietokoneista menee yrityksille. Arvossa tämä on hieman enemmän, kenties 50 %. Toisaalta digiboxeja ei mene yrityksille juuri ollenkaan, joten taso voi vaihdella paljon tuoteryhmästä toiseen. Kun yritykset eivät kuitenkaan järjestelmän alkuvaiheessa varmaan opi vielä kaikki hakemaan palautuksia, niin tässä on käytetty arviona tasoa 75 % (yrityksistä hakee palautuksia).

Seuraavassa esimerkkilaskelmia hyvitysmaksukertymästä eräistä ryhmistä, olettaen [datan perustana olevan] vähittäismyyntihintojen ja [tilitystasona toimivan] tukkuhintojen välisen eron olevan tietotekniikassa keskimäärin 20 % ja matkapuhelimissa 5 % että KOTEK-tilasto kattaa noin 90 % alan kotimaisesta myynnistä. Myyntivolyyymiarviot ovat vuoden 2012 arviota ja perustuvat useiden eri lähteiden yhdistelmään.

Mukaan otettavien laitteiden ja tallennusalustojen rajaaminen on aina viime kädessä poliittinen päätös, vaikka sekä direktiivi että EU-tuomioistuimen ratkaisut kehottavat noudattamaan toisaalta oikeudenmukaisuutta, toisaalta soveltamaan periaatetta, jonka mukaan laitteen tai alustan vähäinenkin kelpoisuus yksityiseen kopiointiin edellyttää, että sitä tulisi kohdella kuten laitteita, joita pääasiassa käytetään kopiointiin. Hyvitysmaksuyksikön teettämät kopiointitutkimukset, vaikka ovatkin paneutuneet tähän kysymykseen, eivät tuota yksikäsitteisiä vastauksia. Esimerkiksi isoa osaa matkapuhelimista käytetään varsin laajasti hyvitysmaksun piiriin kuuluvaan yksityiseen kopiointiin, mutta toisaalta iso osa matkapuhelimen käyttäjistä ei käytä niitä tähän tarkoitukseen kuin hyvin vähäisessä määrin – jolloin voidaan arvioida haitan tästä jäävän myös hyvin vähäiseksi. Eri Euroopan maissa on myös hyvin erilaisia käytäntöjä. Pyrittäessä yhtenäiseen laitetariffiin joudutaan väkisin sivuuttamaan eri laitteiden tyypillisen käytön tarkka huomioonottaminen. Matkapuhelimet jakautuvat kahteen ryhmään: älypuhelimet ja peruspuhelimet,

mutta näiden välinen raja vaihtelee ja on epäeksakti. Mutta lähes kaikilla peruspuhelimilla voi ladata ja tallentaa sisältöjä ja laitteita myös käytetään tähän. Sen sijaan kamerat ja navigaattorit, joissa sinänsä on tallennuskapasiteettia, ovat äärimmäisen vähän yksityisen kopioinnin käytössä. Toisaalta myös digitelevisioissa saattaa olla tallennuskapasiteettia. HD-televisiolähetysten yleistyessä taas näiden signaali ei välttämättä ole vapaasti kopioitavissa millä hyvänsä laitteella. Muistikapasiteetin mukaan laitteita ei voida myöskään rajata, sillä muistia on miltei kaikissa alustoissa ja samalla tuotemallinimelläkin myytävän laitteen muistin määrä saattaa vaihtua tuotteen elinkaaren myötä. Toisaalta vain rajauksen pitäminen yksinkertaisena pitää järjestelmän ymmärrettävänä ja vähentää kaupan hallinnollisia kuluja.

Sellaiset laitteet, joilla voi katsella, kuunnella tai muuten toistaa vain kopiosuojattuja sisältöjä – eli hyvitysmaksun ulkopuolelle jääviä sisältöjä – eivät tule uuden mallin piiriin. Tällaisten laitteiden määrä on varsin pieni ja ne tulee esimerkinomaisesti selvittää lainvalmistelun yhteydessä.

Kuten ylläolevasta taulukosta käy ilmi, matkapuhelinten mukaanottamisella on varsin suuri vaikutus kokonaiskertymään. On myös syytä olettaa, että jos matkapuhelimet ovat mukana, koko keräyspiste 1:n taso on lähempänä 0,5-1,0 % haarukan alarajaa kuin jos ne eivät ole mukana.

Näin ollen tässä raportissa on päädytty esittämään nykyisten laitteiden ja alustojen kannan laajentamista siten, että mukaan tulee koko KOTTEK-tilastoryhmä ”Kodin tietotekniikka”, joka on uusista ryhmistä kuitenkin johdonmukaisimmin ja vähiten kiistanalainen. Sen sijaan matkapuhelinten sisällyttämiseen ei oteta kantaa tässä, vaan laskelmat on tehty sekä ne sisällyttäen että ilman matkapuhelimia. Matkapuhelinten mukaanottaminen tulee siis ratkaistavaksi asian poliittisessa käsittelyssä.

Olisi myös kohtuullista määrittää taso siten, että sen tuloksena oleva todennäköinen euromäärä laite- ja alustasektorille ei ole suurempi kuin nykytilanteessa, jolloin laitesektori kantaa vastuun 100 % rahan keräämisestä. Tällä hetkellä laitteista ja alustoista kerätään 6-8 miljoonaa euroa vuodessa, joista yritykset hakevat minimaalista osaa palautettavaksi. Esitettyssä mallissa 0,5-1,0 % hyvitysmaksu kerryttäisi maahantuojilta ja valmistajilta 1,9-3,9 miljoonaa euroa ilman matkapuhelimia ja 4,8-9,6 miljoonaa euroa matkapuhelinten kanssa.

Toinen keräyspiste: pilvisisältö- ja tallennuspalvelut

Yhtenevä arvio maksullisten pilvisisältö- ja tallennuspalvelujen piirissä olevien kotitalouksien määrästä on noin 200 000 tällä hetkellä. Nämä palvelut ovat pääosin teleoperaattorien tarjoamia yhdistettyjä sisältö- ja tallennuspalveluja. Näille palveluille on tyypillistä niiden laaja-alaisuus: tarjolla on sekä tallennustilaa kuluttajan omille sisällöille (jotka voivat olla joko itse luotuja tai yksityisiä kopioita lisensoiduista sisällöistä) että palveluntarjoajan tarjolle hankkimia sisältöjä. Palveluntarjoajan tarjoamissa sisällöissä voi olla lisensoituja kopiosuojattuja sisältöjä – jotka eivät uudessa mallissa kuuluisi hyvitysmaksun piiriin – että sisältöjä, jotka palveluntarjoaja on asettanut tarjolle perustuen tv-kanavien lähetys-signaaliin, mutta ilman lisensoimisesta vedoten siihen, että kyse on yksityisestä kopioinnista. Näistä ei nykyisin peritä tekijöille korvausta sen enempää lisenssimaksuina kuin myöskään tulouteta hyvitysmaksuja. Näissä yksittäisten tv-ohjelmien tallennuspalveluissa on ollut käytössä käyttöliittymä, jolloin palvelun tallennusominaisuus on käyttökokemukseltaan riippumaton siitä tallentaako asiakas kopionsa verkkoon tai kotonaan sijaitsevalle laitteelle. Käytäntö on paitsi ärsyttänyt tv-yhtiöitä myös rajoittanut operaattorien palvelunkehitystä, kun vain digiboksin kaltaiset toiminnot ovat olleet mahdollisia. Kolmesta

suuresta kotimaisesta operaattorista DNA ei ole vielä aloittanut omaa toimintaansa ja on muutenkin syytä uskoa määrän kasvavan regulaation selkiytyessä. Kuluttajahinta on tällä hetkellä vakiintunut tasolle 39,90 / kk, mikä tekee markkinasta 95 miljoonan euron arvoisen alvillisilla kuluttajahinnoilla tai noin 78 miljoonan arvoisen markkinan alvittomilla hinnoilla.

Osana hyvitysmaksumallin kokonaisratkaisua esitetään jäljempänä myös malli tämän ns. verkko-pvr-ongelman ratkaisemiseksi jäljempänä, koska maaliskuussa 2012 mietintönsä jättänyt Tekijänoikeuskomitea ei päässyt yksimielisyyteen tulkintatavasta ja osapuolten neuvotteluvälit ovat erittäin tulehtuneet, ja kuitenkin ongelman ratkaisu pikaisesti olisi tarpeen sekä kuluttajien saaman palvelun laillisuusperustan selvittämiseksi että mahdollisten tulevien ulkomaisten toimijoiden saattamiseksi saman regulaation piiriin.

Tuote	Ilmainen	Maksullinen		
Microsoft Skydrive	25 GB	Skydrive+20 10\$/vuosi Add 20GB to free storage	Skydrive+50 25\$/vuosi Add 50GB to free storage	Skydrive+100 50\$/vuosi Add 100 GB to free storage
Apple iCloud	5 GB	15 GB 20\$/vuosi	25GB 40\$/ vuosi	55GB 100\$/ vuosi
Amazon Cloud Drive	5 GB	20GB 20\$/ vuosi	50GB 50\$/ vuosi	100GB 100\$/vuosi
Google Drive	5 GB Drive 10 GB Gmail 5 Gb Picasa	+25 GB for Drive and Picasa and Gmail upgraded to 25GB 2,49 \$ / kk	100 GB +100 GB for Drive and Picasa and Gmail upgraded to 25GB 4,99 \$ / kk	
Dropbox	Accounts start at 2 GB of space (up to 18 GB) that you can use for as long as you like. You can earn more free space by referring your friends	Pro50 (50GB) (+1 GB per referral, up to +32 GB) \$9.99/kk tai \$99.00/ vuosi	Pro100 (100GB) +1 GB per referral, up to +32 GB \$19.99/kk tai \$199.00/ vuosij	

Pilvitalennuspalvelujen markkinoilla toimii myös suuria ulkomaisia toimijoita kuten Google, Microsoft ja Apple. Tällä hetkellä näiden palvelut ovat valtaosin (pienissä määrissä käytettäessä) maksuttomia, mutta näin ei tilanne välttämättä jatkossa ole. Palveluja käyttää arviolta 300 000 henkilöä tällä hetkellä, eli määrä on niin suuri, että sillä on jo merkitystä yksityisen kopioinnin kokonaismarkkinoihin. Yhdenvertaisen kohtelun vuoksi olisi tarpeellista saattaa näiden tarjoamat palvelut vastaavan kohtelun piiriin kuin kotimaisten toimijoiden – riippumatta siitä, mistä palveluja tarjotaan - koska hyvitysmaksun oikeudellinen perusta on suomalaisten kuluttajien tekemä yksityinen kopiointi.

On perusteltua olettaa, että henkilöt, jotka käyttävät todella suurta kapasiteettia eli palvelujen maksullisia versioita, käyttävät tätä vähäisen kapasiteetin käyttäjiä enemmän yksityiseen kopiointiin. Toisaalta iso osa näistä käyttäjistä on todennäköisesti yrityskäyttäjiä. Tämän keräyspisteen kohdalla ei tarvita samanaista palautusjärjestelmää yrityksille kuin keräyspisteissä 1 ja 3, koska palveluntarjoajat pystyvät poimimaan kuluttajat valmiiksi erilleen yrityksistä. Kun maksullisten palvelujen hinnat vaihtelevat 2-200 euron välillä vuodessa, niin oletuksella, että 10 % kaikista käyttäjistä olisi maksullisten palvelujen käyttäjiä ja näistä puolet yrityskäyttäjiä, päästään 15 000 maksullisen palvelun käyttäjään. Jos näiden keskimäärin maksama hinta olisi esim. 10 euroa vuodessa, niin kyseessä on tällä hetkellä 150 000 euron markkina. 0,5-1,0 % hyvitysmaksulla kertymä näistä olisi vain 750-1500 euroa, joten tässä vaiheessa ei liene tarkoituksenmukaista kerätä tästä lähteestä hyvitysmaksuja. Lainsäädännön tulee kuitenkin mahdollistaa tämä markkinaosapuolten

tasapuolisen kohtelun vuoksi, ja tarkempi tutkimus osoittakoon aikanaan, milloin summat ovat sen kokoisia, että niiden keräämisessä on mieltä.

Näin ollen pilvisisältö- ja tallennuspalveluista kerättävä hyvitysmaksu koskee käytännössä alkuvaiheessa vain kotimaisten operaattorien palveluja. Kuluttajamaksuista on mahdotonta eritellä eri komponentteja, koska palvelut myydään niputettuina, ja niinpä kantana tulee pitää koko 78 miljoonan euron markkinaa. Tästä kerättävä hyvitysmaksu on 0,5 % tasolla 400 000 euroa ja 1,0 % tasolla 800 000 euroa. Palvelujen markkinan arvioidaan kasvavan nopeasti, erityisesti jos palvelunkehityksen vapausasteet kasvavat ns. verkko-pvr-ongelman ratkaisemisen myötä.

Televisio-ohjelmien verkkotallennuspalveluiden käsittely

Teleoperaattorit ovat tarjonneet jonkun vuoden ajan yleisölle palveluna tv-ohjelmien tallentamista verkkoon olennaisesti samalla tavoin kuin digiboxin toiminta. Palvelu on ollut niputettu osaksi isompaa kiinteämaksullista palvelukokonaisuutta, jossa on ollut lisäksi saatavilla lisämaksullisia sisältöpalveluja. Tv-kanavat ovat pitäneet tätä laittomana yleisölle esittämisenä, operaattorit yksityisenä kopiointina. Asiaan on koetettu turhaan etsiä ratkaisua viimeksi Tekijänoikeuskomiteassa 2010-2011. Oikeustapauksia ei ole ollut. Yleisen problematiikan lisäksi erityiskysymyksenä voi vielä pitää elokuvien ja tv-ohjelmiin sisältyvän musiikin tallentamista operaattorien ylläpitämiin palveluihin, sillä tekijänoikeuslain 12 § mukaan tällaisia sisältöjä ei saa antaa kolmannen osapuolen kopioitavaksi.

Verkkotallennuspalveluista esitetään, että täsmennetään nykyistä lainsäädäntöä siten, että tv-kanavien oikeus signaaliinsa koskee myös verkkotallennuspalveluja eikä tältä osin kuluttajille tallennettava sisältöä voi kolmas taho tarjota palveluna sopimatta asiasta tv-yhtiön (oikeudenhaltija) kanssa (kyseessä ei ole yksityisen kopioinnin piirissä olevana toiminta).

Tv-kanaville aiheutuu lisäkustannuksia palvelun tarjoamisesta edelleen operaattoreille, sillä nykyiset lisensoinnit eivät tunnista tämän tyyppistä käyttötapaa ja –tilannetta, mutta epäilemättä tv-kanavat tulevat hankkimaan mahdollisimman laajat oikeudet lisensoida ohjelmat edelleen verkkotallennuskäyttöön. Tv-kanavien kannalta on olennaisen tärkeää saada ohjelman katselutilanteeseen liitettyä katseluhetken mukaan valittu mainossisällön - kuten tv-kanavien omissa catch-up palveluissa – eikä talletushetken mukainen mainossisältö. Tämän toteutustapa jää osapuolten välille sovittavaksi.

Jotta säädöksen henki toteutuisi, ratkaisevaa tulisi olla, perustuuko palveluntarjoajan liiketoiminta televisio-ohjelmesignaaliin, joko operaattorin vastaanottamana tai kuluttajan vastaanottamana esim. EPG:hen välittömästi kytkettynä palveluna.

Jos kuluttaja sitä vastoin vastaanottaa ohjelman paikallisesti ja tallentaa sen paikallisesti ja siirtää sen myöhemmin pilvitalennuspalveluun, ei tämä ole lisensoinnin piirissä, vaan yksityistä kopiointia. Samoin operaattorin tarjoamien, heikosti suojattujen sisältöjen kopiointi ja muun sisällön kopiointi pilvipalveluun on yksityistä, hyvitysmaksun piiriin kuuluvaa kopiointia. Näin ollen esim. nykyisin Elisa Viihde ja Sonera Viihde –nimillä markkinoitavat palvelut pitäisivät sisällään sekä lisensoitavaa sisältöä että hyvitysmaksun alaista kopiointia.

Kuten nytkin, myös kokonaisten kanavien tai ohjelmaryhmien tallentaminen on kiellettyä ilman tv-kanavan lupaa ja ohjelman tallentamisen tulee tapahtua kuluttajan pyynnöstä. Nykyisin mm. TV-kaistan palvelu perustuu yrityksen omatoimisesti tekemään tallentamiseen ilman, että kuluttajat olisivat initioineet tallennustapahtumia. Myös Maxi-

visionin Aikakone-nimellä myymä palvelu pitää sisällään vastaavia elementtejä: katsojalla on mahdollisuus ryhtyä katselemaan jo alkanutta ohjelmaa. Tällöin katsojan näkemä ohjelma on ainakin osin jonkun muun kuin hänen itsensä tallentamaa.

Niiden ohjelmien osalta, joihin tv-kanavalla ei ole oikeutta lisensoida ohjelmaa edelleen, kuluttaja voi tallettaa ohjelman paikallisesti joko osana operaattorin järjestämää boksin toimintoa tai muulla tavoin erilliselle tallennusalustalle. Operaattoreita ei siis velvoiteta järjestämään kaikkien ohjelmien tallennusmahdollisuutta, vaan operaattorien asiakkaat ovat tässä suhteessa samassa asemassa kuin muutkin tv:n käyttäjät.

Lisensoinnin korvaustasosta on odotettavissa tiukka kädenvääntö ja niin kuluttajien, osapuolten kuin yhteiskunnankin intressi on, että nykyisten palvelun käyttäjien palvelut eivät kuitenkaan lakkaa uuden sääntelyn astuessa voimaan. Operaattorien ja tv-yhtiöiden neuvottelutilanne on tällä hetkellä niin tulehtunut, että tässä esitetään seuraavaa menettelyä korvaustasosta sopimiseksi: operaattorit ja tv-yhtiöt pyrkivät ensi sijaisesti sopimaan asian keskenään; OKM tarkastelee operaattorien ja tv-kanavien välisen sopimusneuvottelun tilannetta 15.9.2012 ja mikäli neuvottelut eivät ole riittävästi edistyneet, päättää eri osapuolten kanssa keskusteltuaan mahdollisesta sopimuslisenssin soveltamisesta toimintaan. Näin ollen kohtuullinen hintataso ratkaistaan viime kädessä Kilpailuviraston avulla, ellei muuhun ratkaisuun päästä.

Todettakoon vielä, että maksutelevisiokanavan välittäminen ja tallentaminen on kaikilta osin maksu-tv:n oikeudenhaltijain luvan varaista.

Nykymuotoinen tulkinnanvarainen tilanne päättyy 31.12.2012 tai kun uusi hyvitysmaksujärjestelmä astuu voimaan. Tarvittaessa säädöksiä voidaan pilvi-PVR-asiassa täsmentää vielä eduskuntakäsittelyn kuluessakin.

Kolmas keräyspiste: kuluttajamaksulliset, DRM-suojaamattomat sisältöpalvelut

Tämän kannan arvioiminen on kaikkein vaikeinta. Periaatteessa rajaaminen on yksinkertaista: hyvitysmaksun piiriin – ja myös hyvitysmaksun saajiin kuuluvat kaikki sellaiset tuotteet ja palvelut, joissa käyttöehdot ja tekninen suojaus estävät tehokkaasti yksityisen kopioinnin ja joilla on markkinoilla todennettavissa oleva arvo kuluttajalle (maksullisuus). Käytännössä asia ei ole niin yksinkertainen – esim. kopioneston tehokkuutta joudutaan arvioimaan tapaus kerrallaan. Ja kun vähäisen haitan aiheuttajia ei välttämättä tarvitse ottaa hyvitysmaksun piiriin, niin on tärkeää tarkastella huolella kenelle ja mistä minkäkin näköinen haitta todellisuudessa aiheutuu. Keräystahoksi on ajateltu, samalla tavoin kuin nykyisin laitteissa ja alustoissa, kustantajia ja tukkukauppaa. Tällä on merkityksensä myös kannan määrän arviointiin, sillä edes jossakin määrin käyttökelpoista dataa on vain kuluttajahintojen tasolla. Tosin monissa sisältölajeissa tuottajat tai julkaisijat myyvät sisältöä suoraan kuluttajille ilman välikäsiä. Lisäksi pitää ottaa huomioon, että osa käyttäjiltä kerättävästä liikevaihdosta tässäkin ryhmässä tulee yritysassiakailta, ei kuluttajilta.

Tässä käydään lähinnä esimerkkien kautta läpi, miten yleiset periaatteet maksun piiriin kuulumisesta vaikuttaisivat.

Sanomalehtien kuluttajamarkkinan arvo tänä vuonna on noin 600 miljoonaa euroa, josta miltei 90 % 4-7 päiväisistä lehdistä. Lähes koko markkina on tilauksia, irtonumeroiden osuus on pieni – poikkeuksena iltapäivälehdet, joiden kuluttajamarkkina on kokonaan irtonumero-ostoja ja suuruudeltaan noin 110 miljoonaa euroa.

Uusista tilauksista taas merkittävä osa on nykyään painetun lehden ja sähköisen lehden yhdistelmiä. Tosin yhdistelmien osuus vaihtelee lehdittäin merkittävästi niin, että pääkaupunkiseudun suurissa lehdissä sähköisiä tilauksia on enemmän ja puhtaita printtitilauksia enemmän maakuntalehdissä. Koska näillä on kuitenkin eri arvonlisäverokanta, on sähköisen osuus eriteltävissä. Sähköiset lehdet kuuluvat hyvitysmaksun piiriin niiltä osin kuin niissä ei ole tehokasta, kopioinnin estävää suojausta. Pääsääntöisesti nämä palvelut ovat Suomessa yksinkertaisen salasanan takana. Nykyisellään käyttöehdot ovat myös hyvin kirjavia erityisesti yksityisen kopioinnin osalta.

Paperilehtien kopiointi ja skannaus vaatii perusteellisempaa tutkimusta, ennen kuin voidaan päätellä, aiheutuuko tästä vähäistä merkittävämpää haittaa. Aikakauslehdillä ei sähköisiä maksullisia sisältöjä juuri ole. Paperilehtien osalta tutkimus ehditään hyvin toteuttaa ennen ehdotukseen sisältyvää kahden vuoden siirtymäaikaa. On erikseen päätettävä, koskeeko siirtymäaika myös irtonumeroja vai ainoastaan tilauksia.

Jos tilattavien digitaalisten sanomalehtipalvelujen osuuden arvioi varovasti kokoluokkaan 5-10 % muiden kuin iltapäivälehtien paperiversioiden markkinasta, niin tulokseksi saadaan 25-50 miljoonaa euroa. Internetissä on myös lukuisia muita maksullisten sisältöpalvelujen tarjoajia – arvio koko markkinasta vuonna 2012 on 230 miljoonaa euroa. Iso osa tästä on hakemistopalveluja, joiden sisältö ei ylitä teoskynnystä. Myös puhtaasti yrityksille tarkoitettut palvelut rajautuvat ulkopuolelle. Sen sijaan esim. kuluttajamaksulliset painonhallintapalvelut, liikunnan sisältöpalvelut yms. kuuluvat hyvitysmaksun piiriin. Näin ollen hyvitysmaksun piiriin kuuluvien sisältöpalvelujen kokonaismarkkina saattaisi olla jossakin 50-75 miljoonan euron kokoluokassa.

Maksulliset pelit, niin yksinpelattavat kuin moninpelattavat, tallennusallustalla myytävät kuin verkosta ladattavat tai verkkopelit ovat käytännöllisesti katsoen tehokkaasti kopiosuojattuja kaikki ja näin ollen ne eivät kuulu hyvitysmaksun piiriin.

Musiikki- ja videostreameja ei voi kopioida, suurinta osaa audio- ja videotallenteita taas voi kopioida vapaasti. Osassa tallenteita on tehokas kopionesto. Digitaalinen audio- ja videomyynti ilman streameja on v. 2012 tasolla noin 9 miljoonaa euroa, tallennemyynti noin 30 miljoonaa euroa. Tästä hyvitysmaksullisen markkinan arvo tukkuhinnoilla on kenties noin 30 miljoonaa euroa.

Maksu-tv:n kokonaismarkkina on 230 miljoonaa euroa, josta varmaankin suuri osa on kopioitavissa olevaa, arviolta siis 150-200 miljoonan euron markkina hyvitysmaksun piirissä. Myös kopioestettäviä sisältöjä lähetetään.

Kirjojen osalta tilanne vaatii tutkimista. Todennäköisesti niitä ei juurikaan kopioida paperiversioina, kun taas sähkökirjoissa yleisimmin Suomessa käytössä oleva Adobden DRM-suojaus on rajatapaus, joka täytyy selvittää erikseen. Kirjojen myynti vuodessa on noin 130 miljoonaa euroa; tämä sisältää kaunokirjallisuuden lisäksi myös tieto-, oppi- ja lastenkirjallisuudet. Sähkökirjojen osuus on noin 10 miljoonaa euroa.

Yleisradion rahoitus tulee siirtymään Yle-veroon perustuvaksi, joten sitä ei voida pitää varsinaisena kuluttajamaksullisena sisältöpalveluna. Yle-veron määrän vaihtelu ei myöskään heijasta palvelun suosiota markkinoilla. Yle-verosta ei esitetä perittäväksi hyvitysmaksua, ja Yleisradio on itse ilmoittanut keskusteluissa pidettyvänsä poissa hyvitysmaksujen saajien joukkossa, joten järjestelmä on symmetrinen tältä osin.

Samalla tavoin mainosrahoitteisten sisältöjen arvoa kuluttajille on vaikea määrittellä. Se voi vaihdella hyvinkin paljon. Osaa mainosrahoitteisesta sisällöstä ei edes suostuta ottamaan vastaan, jotakin taas voidaan käyttää hyvinkin paljon. Tämän vuoksi mainosrahoitteisten sisältöjen yhteydessä ei esitetä perittäväksi hyvitysmaksua esim. mainosmyyntiin perustuvaa hyvitysmaksua. On myös poikkeuksellisen hankalaa määrittellä, mikä on

mainontaa, mikä ei. Tämä rajanveto saattaa suosia mainosrahoitteisten sisältöjen tuottajia ja myyjiä verrattuna kuluttajamaksullisiin sisältöihin, mutta toisaalta isolla osalla kuluttajamaksullista sisältöä on myös mainosansaintalogiikkaa ja kun maksun taso on matala, mahdollinen vääristymä jää hyvin vähäiseksi.

Arvio hyvitysmaksullisen markkinan suuruudesta sisältölajeittain	m€
Maksulliset verkkolehdet ja muut verkon sisältöpalvelut (ilman paperilehtiä)	50-75
Audio- ja videotallenteet, digitaalinen ja fyysinen myynti tukkuhinnoin	30
Maksu-tv	150-200
Heikosti suojatut sähkökirjat (ilman paperikirjoja)	10
Yhteensä	240-315

Tällä tavoin arvioiden hyvitysmaksun piirissä olevan markkinan koko olisi ehkä noin 240-315 miljoonaa euroa.

Joka tapauksessa yritysten hallintorasituksen pitämiseksi kohtuullisena olisi käytettävä direktiivin mahdollisuutta olla perimättä maksua siellä, missä aiheutuva haitta on vähäinen, eli pienyrityksissä. Suomen noin 2700 joukkoviestintäyrityksestä isolla osalla ei ole kuluttajamaksullisia tuotteita ja sopiva tavoite olisi, että tilitysvelvollisten yritysten määrä ei ainakaan ylittäisi muutamaa sataa kappaletta. Näin ollen minimiliikevaihtoraja hyvitysmaksun piirissä olevalle liikevaihdolle voisi olla esim. kokoluokassa 500 000 – 1 miljoona euroa.

Olisi myös kohtuullista asettaa tilattavissa oleville lehdille siirtymäaika, esim. 2 vuotta vuoden 2015 alkuun, jotta ehditään nähdä näiden arvonlisäveron korotuksen vaikutukset lehtien talouteen eikä kaikki rasitus kasaudu kerralla samaan paikkaan. Tarkan nettokannan ja myöskään hyvitysmaksupromillen määrittäminen tällä aikataululla ei ole mahdollista, vaan se jää virkamiestyönä valmisteltavaksi.

Lisäksi yritysten ostamien hyvitysmaksullisten sisältötuotteiden ja –palvelujen hyvitysmaksun palautus järjestetään kuten keräyspisteessä 1. Yritysten ostamien sisältöjen osuutta kaikista hyvitysmaksullisista sisältöostoista on vaikea arvioida: tässä on käytetty arviona keskimäärin 10 %.

Kolmipistejärjestelmän yhteisvaikutus

Hyvä periaate olisi, että yhdenkään kolmesta keräyspisteestä osuus koko potin keräämisestä ei saa olla yli 50 % - perustuen siihen, että haittojen oikeudenmukaista kohdentumista vastassa on hyötyjen oikeudenmukainen kohdentuminen. Hyötyviä tahoja ovat kuitenkin kaikki kolme keräyspistetahoa, joten olisi oikeudenmukaista, että yhdenkään osuus ei nouse kohtuuttoman suureksi tai jää kohtuuttoman pieneksi muihin nähden. Koska maksukertymien pohjalla ovat jatkossa markkinamuutokset, ei osuuksia voi toisaalta myöskään lukita jollekin tasolle, vaan järjestelmän siirtymävaiheessa on pyrittävä arvioimaan, että tämä ehto toteutuisi mahdollisimman hyvin.

Tämä vaikuttaa siihen, millaisiksi tasot säädetään sen jälkeen, kun luotettavat arviot kantojen koosta on saatavilla. Ensimmäinen alusta arvio kertymäksi, vapautuksiksi ja nettohyvitysmaksukerymäksi vuoden 2012 tasolla olisi tällöin:

ARVIO HYVITYSMAXUKERTYMÄSTÄ UUDELLA MALLILLA								
Keräyspiste	Bruttokanta, m€ (tukun ulosmyyntihinnoilla)	Kertyvät maksut, m€		Yrityspalautukset			Nettohyvitysmaksut, m€	
		0,5 %	1,0 %	Palautusten osuus	Palautukset, m€		0,5 %	1,0 %
1: LAITTEET JA ALUSTAT					0,5 %	1,0 %		
Nykyiset (tallennusalustat, muistitikut, kovalevyt, digiboxit, mp3-soittimet)	57	0,29	0,57	30 %	0,09	0,02	0,20	0,55
Muu tietotekniikka (pöytäkoneet, kannettavat, tabletit, tulostimet ja monitoimilaitteet yms)	331	1,66	3,31	30 %	0,50	0,82	1,16	2,49
Yht. ilman matkapuhelimia	388	1,94	3,88		0,58	0,85	1,36	3,03
Matkapuhelimet	573	2,86	5,73	40 %	1,15	3,28	1,72	2,45
Yht. matkapuhelimilla	900	4,80	9,61		1,73	4,13	3,08	5,48
2: PILVITALLENNUS- JA SISÄLTÖPALVELUT	78	0,39	0,78	0 %	0,00	0,00	0,39	0,78
3: KULUTTAJAMAKSULLISET SISÄLLÖT: KANNAN ALIN ARVIO (ilman paperilehtiä ja paperikirjoja)	240	1,20	2,40	10 %	0,12	0,14	1,08	2,26
YHTEENSÄ ILMAN MATKAPUHELIMIA, ALIN SISÄLTÖKANTA		3,53	7,06				2,83	6,07
3: KULUTTAJAMAKSULLISET SISÄLLÖT: KANNAN YLIN ARVIO (ilman paperilehtiä ja paperikirjoja)	315	1,58	3,15	10 %	0,16	0,25	1,42	2,90
YHTEENSÄ MATKAPUHELIMILLA, YLIN SISÄLTÖKANTA		6,77	13,54				4,88	9,16

Eri keräyspisteiden väliset suhteet elävät esim. sen mukaan ovatko matkapuhelimet tai paperilehtitilaukset tai paperikirjat mukana. Näitä sisällyttämis/poissulkemispäätöksiä tehdessä pitää arvioida ainakin:

- kopiointimääriä
- kuinka iso osa maksun maksajista harjoittaa kopiointia tai tallennusta
- aiheutuuko kopioinnista olennaista haittaa
- mikä vaikutus sisällyttämisellä / ulos jättämisellä on potin kokonaismäärään
- mikä vaikutus sisällyttämisellä / ulos jättämisellä on potin rakenteeseen eri keräyspisteiden välillä

Hyvä periaate olisi myös, että arvioitu lähtötaso kokonaispotille – vaikka se voikin markkinoiden mukana elää ylös ja alas – olisi nykytaso. Tarkoitus on kuitenkin siirtää nykyiset kollektiivikorvaukset pois järjestelmän piiristä, joten nykytasoksikin voidaan määrittää kolme eri lukua:

- koko vuoden 2011 hyvitysmaksun tuotto 6,8 miljoonaa euroa, tai
- pelkkä individuaalikorvauksiin käytetty määrä 2011 eli 3,5 miljoonaa euroa, tai
- jompi kumpi edellämainittu lisättyä uusille edunsaajille tulevilla korvauksilla järjestelmän kattaessa kaikki sisällöt sekä lavetessa arvoketjussa useammille toimijoille, joten jos halutaan pitää nykyisten edunsaajien korvaustaso ennallaan, on tuottotavoitteeksi asetettava varovasti arvioiden 2-4 miljoonaa euroa isompi summa kuin 2011 eli joko 8,8- 10,8 miljoonaa tai 5,5- 9,5 miljoonaa euroa.

Ajatuksena on myös, että vaikka taso on uniformi ja harmonisoitu keräyspisteiden sisällä, voi keräyspisteiden välillä olla eroja, kunhan ne ovat annetussa haarukassa 0,5 – 1,0 % kukin keräyspiste.

Tilitys: mikä voidaan jäljittää, myös jäljitetään

Tilitys koostuu uudessa mallissa vain individuaalikorvauksista. Korvaukset kohdennetaan mahdollisimman oikeudenmukaisesti haitan kärsijöille näiden haittojen suhteessa. Nykyisin kohdentamisessa käytetään apuna myynti- ja katselutilastoja. Eri arvoketjuissa haitta jakautuu eri tavalla. Jakautumisen arvioinnissa otetaan uutena tekijänä huomioon vanhojen lisäksi, missä määrin eri arvoketjun portailla on hyödynnettävissä olevia oikeuksia jäljellä. Esimerkiksi työsuhteessa syntyneiden oikeuksien laajan siirtämisen, jolloin niille ei ole muuta käyttöä, katsotaan jättävän pienemmän haitan jäljelle kuin freelance-suhteessa syntyneiden oikeuksien suppeampi luovuttaminen, jolloin tekijä pystyy luovuttamaan niitä muihinkin arvoketjuihin. Vastaavasti alueilla, joilla sisältö on DRM-hallinoitua ja vahvasti teknisesti suojattu, haitat jäävät selvästi pienemmiksi, elleivät olemattomiksi. Myös sisältötyyppi tai sisällön leviämismuoto voi aiheuttaa sen, että haitta jää pieneksi tai olemattomaksi.

Potin jakamisesta arvoketjujen välillä päättäisi uudessa mallissa Hyvitysmaksuneuvottelukunta, joka olisi elin, jossa kaikki keskeiset tahot ovat edustettuna. Jaon vahvistaisi OKM.

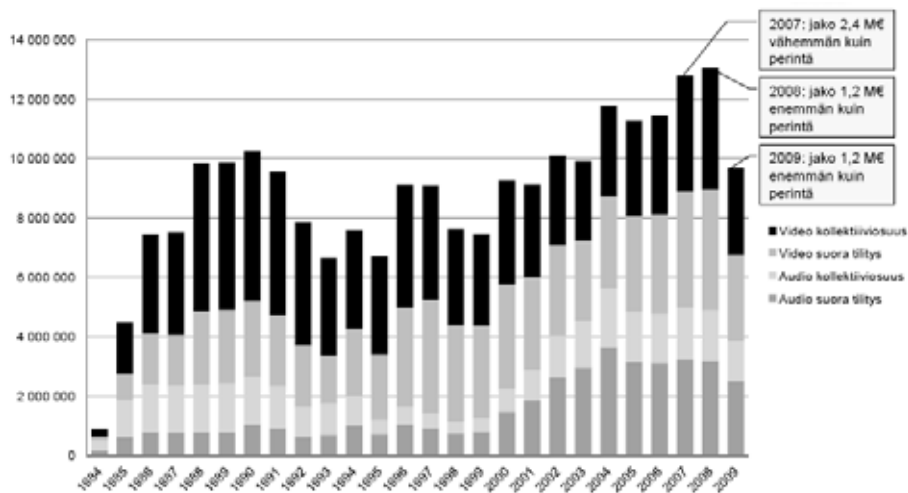
Koska järjestelmä on kansallinen, mutta ETA-maiden oikeudenhaltijoita tulee kohdella syrjimättä, voivat oikeudenhaltijoita edustavat, jatkotilittävät järjestöt jakaa tilityksiä ETA-maihin eteenpäin, mutta vain sillä ehdolla, että rahat päätyvät jäljitettävälle haittaa kärsiville oikeudenhaltijoille samalla tarkkuudella kuin kotimaassa.

Kuten lakiteksti sanoo nykyisinkin, kaikkein pienimpiä puroja ei kannata selvittää ja tilittää, vaan ne voidaan jättää yhteiseen pottiin. Uutena säädetään tällaisen jakamattoman potin käyttökohteeksi järjestelmän hallinnointi ja summan enimmäismääräksi 15 % kokonaispotista.

Hallinnointi transparentiksi

Järjestelmän hallinnoinnin läpinäkyvyyttä lisätään siten, että selkeästi todetaan kyseessä olevan valtion ulkoistetun toimeenpanovallan. Toiminta myönnetään, kuten nytkin, yhdelle taholle viideksi vuodeksi kerrallaan, mutta kilpailutuksen kautta. Kilpailutuksessa tulee painottaa erityisesti toimivia tilitysjärjestelmiä oikeudenhaltijoille, sillä tällaisten pystyttäminen on ylivoimaisesti suurin kuluerä, ja ellei tätä oteta huomioon, järjestelmän hallinnointikustannukset kasvavat huomattavasti. Hallinnointitoiminta tulisi kuten nytkin suoritettavaksi vastikkeetta siten, että kohtuulliset – neuvottelukunnan tarkastamat ja OKM:n vahvistamat – kulut vähennetään tilittävästä summasta.

Eri osapuolet sitoutetaan järjestelmään siten, että nykyisestä epävirallisesta Hyvitysmaksun neuvottelukunnasta tehdään Hyvitysmaksuneuvosto, jossa on keskeisimpien sidosryhmien edustus. Neuvosto tulkitsee rajatapauksia. Neuvosto myös vastaa yhteisestä ja yhtenäisestä järjestelmän ja sen muutosten tiedotuksesta kaikille sidosryhmille. Sen tehtävänä on myös edelleen seurata kopioinnin kehitystä tutkimuksin – mutta myös haitan kohdentumisen arviointia. Uuden järjestelmän ydinajatus on kokonaispotin eläminen markkinoiden kehityksen mukana, joko ylös tai alas – ja myös rakenteeltan heijastaen haitan muutosta.

Kollektiivikorvausten budjettirahoitus kustannusneutraalisti

Kulutuselektroniikkaa ostetaan vuodessa ulkomaisesta verkkokaupasta noin 200 miljoonalla eurolla. Tästä vain pieni osa on sellaisten tuotteiden myyntiä, jotka vanhan järjestelmän mukaisesti olisivat kotimaassa myytyinä hyvitysmaksun alaista, mutta joista nyt jäävät saamatta niin hyvitysmaksut kuin arvonlisäverokin. Jos laitemaksu olisi kolmepistemallin mukaisesti lähes olematon, arviolta puolet tästä saataisiin kotimaisen myynnin ja siten myös Suomen arvonlisäveron piiriin. Tämä arvioidaan runsaaksi 10 miljoonaksi euroksi. Valtion lisääntyvät arvonlisäverotuotot olisivat siten 2,5 miljoonaa euroa. Tämä riittää kustannusneutraalisti kattamaan kollektiivikorvausten tason 2,5 miljoonaa euroa, jolloin ne voidaan siirtää OKM:n momenteille, jonne nämä apurahat ja koulutusrahat luontevammin kuuluvat kuin tekijöiden tai kuluttajien rahasta maksettaviksi. Tulevaisuudessa näiden tarkoituserien rahoitus voidaan järjestää tarkoituksenmukaisimmalla tavalla kulttuurin tukirahoituksen kokonaisremontin yhteydessä, kun kaikki menoerät ovat saman järjestelmän osia.

3 Mallin arviointia suhteessa tavoitteisiin

Nykyistä parempi ennakoitavuus

Isot vuosivaihtelut pienenevät, kun keräyspisteitä on useita. Potti voi pienetä tai suureta markkinoiden mukaan. Lisäksi kun pohja on laaja ja tilittäjille on vain yksi hyvitysmaksutaso, kauppiaiden ja muiden tahojen ei tarvitse arvuutella uusien tuotteiden maksuja.

Reilun hyvityksen taso tekijöille

Uusi malli nostaa hyvityksen kokonaismäärää. Sen jakautumista uusien ja vanhojen hyvityksen saajien kesken on vaikea ennakoida. Ainakin nopeasti kiihtyvä laskeva kehitys vanhoille saajille pysähtyy. Isoin epäkohta tällä hetkellä on kuitenkin monien oikeudenhaltijaryhmien sijainti kokonaan hyvitysmaksujärjestelmän ulkopuolella.

Kaupan ja työpaikkojen säilymisen Suomessa turvaaminen

Viemällä taso mahdollisimman alas 0,5-1,0 % tasolle saadaan Euroopan alhaisin hyvitysmaksu, jolla ei ole lainkaan merkitystä minkään yksittäisen toimialan tai yrityksen kilpailukyvyille. Järjestelmän ennakoidaan palauttavan laitekauppaa Suomeen.

Hallinnollisesti mahdollisimman kevyt

Malli on itsessään osin aiempaa monimutkaisempi, mutta sen hallinnointi ei ole aiempaa monimutkaista ja tilittävien yritysten rutiinit kevenevät huomattavasti. Myös ostajayritysten käytännöt kevenevät merkittävästi.

Kansalaiset voitava kokea järjestelmä nykyistä oikeudenmukaisemmaksi

Omien sisältöjen kopiointiin aiheutuva rasite pienenee monikymmenkertaisesti ja ei kohdennu enää pelkästään omiin sisältöihin. Eniten haittaa aiheuttavat kuluttajat maksavat suurimmat maksut. Järjestelmä ei aiheuta keinotekoista markkinahäiriötä laitteiden ja alustojen tai sisältöjen markkinoille kotimaassa eikä kansainvälisesti. Tekijät saavat oikeutetun korvauksensa haitasta tasolla, joka pysäyttää laskevan kehityksen ja on karkeasti viime vuosien keskiarvotasoa.

Tarkastelupiste neljän vuoden päähän

Sekä markkinan rakenteen, mahdollisten uusien kysymysten että eurooppalaisen harmonisointikehityksen tarkastelemiseksi koko järjestelmässä on ennalta määritely checkpoint vuoden 2016 lopussa, eli käytäntö säädetään voimassaolevaksi 31.12.2016 asti. Itse potti suurenee tai pienenee tällä välin markkinan mukaan, ei hallinnollisin päätöksin. EU:ssa työnsä aloittanut komission asettama selvitysmies Vitorino saanee työnsä valmiiksi 2013, jonka jälkeinen säädöstyö ja kansallinen implementointi kestää sen verran, että checkpoint osuu tässäkin mielessä juuri oikeaan kohtaan.

Istuminen eurooppalaiseen käytäntöön ja digitaalisiin sisämarkkinoihin

Suomen järjestelmästä tulee harmonisoiduin ja tasoltaan matalin Euroopassa. Ainoana usean komponentin järjestelmänä se on myös modernein ja oikeudenmukaisuuden monipuolisimmin huomioonottava ilman, että se kuitenkaan hidastaa markkinoiden kehitystä tarjoamalla niin sisältö- kuin laitepuolellakin erittäin kilpailuneutraalin tavan kerätä hyvitysmaksu. Malli käy vientituotteeksi eurooppalaiseen keskusteluun ja pan-eurooppalaisessa käytössä ratkaisisi pitkälti rajakaupan ongelman kilpailua häiritsemättömällä tavalla. Lisäksi yritysten maksujen palautusjärjestelmä, joka nykyiselläänkin on käytössä vain kolmessa maassa, on yritysystävällisin ja edistynein.

Tausta

Vuoden 2011 selvityksessä Arne Wessberg käsitteli lyhyesti mahdollisuutta toteuttaa hyvitysmaksu valtion talousarvion kautta. Hän totesi, että tämä ratkaisu edellyttäisi laajaa poliittista hyväksyntää myös siltä osin, että yksityisen kopioinnin hyvitykseen osoitetut määrärahat eivät vähentäisi muita kulttuurin tukemiseen tarkoitettuja määrärahoja. Wessberg totesi, että budjettirahoitus on ongelmallinen siksi, että hyvitysmaksu on luonteeltaan yksityisoikeudellinen maksu eli hyvitys, ja siksi, että budjettiprosessi on vuotuinen, joten maksutason varmistaminen useammaksi vuodeksi ei ehkä ole mahdollinen.

Vuoden 2011 selvityksessä valtion talousarvioon pohjautuvaa mahdollista ratkaisua ei selvitetty. Wessberg huomautti, että ei ollut edellytyksiä arvioida tämän vaihtoehdon realistisuutta mutta että budjettirahoitus kuitenkin olisi toteutettavissa, jos poliittinen yhteisymmärrys asiasta löytyy.

Mallin arviointi

Nyt käsillä oleva prosessi on käynnistetty pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen hallitusohjelman hyvitysmaksujärjestelmän uudistamista koskevan kannanoton toteuttamista varten.

Hallituspuolueiden edustajista koostuvassa ohjausryhmässä esitettiin toivomus vaihtoehtoisia ratkaisuja koskevasta arviosta. Tässä yhteydessä mainittiin myös yksityisen kopioinnin hyvityksen järjestäminen valtion talousarvion kautta.

Hyvityksen luonne ei estä yksityisen kopioinnin hyvityksen toteuttamista valtion talousarviomäärärahalla. Myöskään EU-lainsäädäntö ei vaikuta asiaan. Esimerkiksi Norjassa yksityisen kopioinnin hyvitys on toteutettu valtion talousarvion kautta. Tanskassa on ollut käytössä hyvityksen kokonaistason varmistaminen valtion varoista.

Hyvitys voitaisiin toteuttaa valtion talousarvion kehyksen ulkopuolisena eränä. Talousarvion määrärahamomentti olisi luonteeltaan arviomääräraha. Sen perusmitoitus perustuisi poliittiseen ratkaisuun siitä, mitä on kokonaisuutena ottaen pidettävä reiluna hyvityksenä yksityisestä kopioinnista. Yhteys yksityiseen kopiointiin säilyisi niin, että hyvityksen mitoituksessa otettaisiin huomioon saatavilla oleva tutkimustieto yksityisestä kopioinnista. Myös yksityisestä kopioinnista aiheutuva haitta otettaisiin huomioon valistuneen arvion pohjalta.

Hyvitys tilitettäisiin vuosittain opetus- ja kulttuuriministeriön hyväksymän käyttösuunnitelman mukaisesti. Henkilökohtaiset korvaukset oikeudenhaltijoille tilitettäisiin olennaisesti samalla tavalla kuin nykyisinkin. Tekijöiden yhteisiin tarkoituksiin käytettävän osan edelleen jakamisesta edunsaajille huolehtisivat tekijänoikeusjärjestöjen yhteydessä toimivat edistämisorganisaatiot.

Talousarviomäärärahan jakamiseen hyvityksen tilityksiä hoitaville organisaatioille sovellettaisiin valtionavustuslakia ja sen sisältämää mahdollisuutta valtionavustuksen edelleen jakamisen delegointiin.

Ratkaisu edellyttäisi tekijänoikeuslain ja -asetuksen nykyisten hyvitysmaksusäännös-

ten muuttamista, mm. viittausta valtion talousarvioon vuosittain otettavaan määrärahaan sekä säännöksiä hyvityksen toteuttamisen yleisistä suuntaviivoista.

Valtion talousarvioon otettava hyvitys voisi olla myös osaratkaisu erilaisten ratkaisujen yhdistelmässä muodostaen siinä yhden keskeisen pilarin, joka osaltaan vahvistaisi kokonaisuuden toimivuutta ja hyvityksen säilymisen oikeudenhaltijoiden kannalta reilulla tasolla.

Tämä ratkaisu täyttäisi uudistukselle asetetut tavoitteet. Se olisi etäämpänä siitä yksityiseen kopiointiin selvästi kytkeytyvästä laite-, järjestelmä- ja palvelupohjaisesta ratkaisusta, joka tämän selvityksen tuloksena olisi kuitenkin toteuttamiskelpoisin ratkaisu.

Tässä ratkaisussa olisi pidettävä erityisesti huoli siitä, että sen soveltaminen ei johda samaan aikaan valtion muun kulttuurin tuen vähenemiseen.

Talousarviomallia ei ole otettu hyvitysmaksuratkaisun pohjaksi, sillä valtiontalouden yleinen tilanne on siinä määrin kiristynyt, ettei valtion talousarvioon ole mahdollista sisällyttää tarvittavaa lisämäärärahaa.

Mallin vahvuudet

- Täyttäisi uudistukselle asetetut tavoitteet turvaa taloudellisia edellytyksiä (HO) paremmin ennakoitavissa
- reilu hyvityksen taso
- kaupan ja työpaikkojen säilyminen
- hallinnollisesti kevyt
- nykyistä oikeudenmukaisempi
- Taloudellinen mitoitus päätettävissä poliittisella päätöksellä

Mallin heikkoudet

- Vaatisi isolla poliittisella päätöksellä toista asiaa varten aikaansaadun ratkaisun osittaisen avaamisen uudelle elementille
- Etäännyttää (lukuun ottamatta taloudellista mitoitusta) ratkaisun siitä toiminnasta, jota hyvitetään
- Saattaisi vähentää kulttuurin määrärahoja
- Maksutason varmistaminen useaksi vuodeksi vaatisi jatkuvaa poliittista tukea asialle

Tausta

Vuoden 2011 selvityksessä Arne Wessberg esitti eri vaihtoehtojen punninnan jälkeen, että hyvitysmaksun tuleva järjestely toteutettaisiin siten, että televisio- ja radiorahastosta muodostetaan valtion viestintärahasito ja rahastosta kohdennettavien varojen käyttömahdollisuutta laajennetaan myös tekijänoikeudellisiin hyvityksiin. Rahaston kautta kanavoitaisiin muun muassa Yle-rahoitus ja esim. taajuushuutokaupoista saatavat tulot.

Jäljempänä on ote Wessbergin selvityksestä.

Mallin arviointi

Nyt käsillä oleva prosessi on käynnistetty pääministeri Jyrki Kataisen hallituksen hallitusohjelman hyvitysmaksujärjestelmän uudistamista koskevan kannanoton toteuttamista varten.

Hallituspuolueiden edustajista koostuvassa ohjausryhmässä esitettiin toivomus vaihtoehtoisia ratkaisuja koskevasta arviosta. Tässä yhteydessä mainittiin myös yksityisen kopioinnin hyvityksen järjestäminen Wessbergin selvityksessä priorisoidun ”rahastomallin” kautta.

Hyvityksen luonne ei estä yksityisen kopioinnin hyvityksen toteuttamista erityisverona niin, että hyvitys kerättäisiin ns. YLE-veron osana ja suoritettaisiin televisio- ja radiorahastolle yksityisen kopioinnin hyvittämistä varten. Myöskään EU-lainsäädäntö ei vaikuta tähän malliin.

Hyvityksen toteuttaminen televisio- ja radiorahastolain kautta edellyttäisi sitä, että rahastoitavia verotuottoja lisätään YLE:n rahoitukseen käytettävästä 500 miljoonasta eurosta n. 2,5 - 3 %:lla 512 – 515 miljoonaan euroon.

Hyvityksen perusmitoitus perustuisi poliittiseen ratkaisuun siitä, mitä on kokonaisuutena ottaen pidettävä reiluna hyvityksenä yksityisestä kopioinnista. Yhteys yksityiseen kopiointiin säilyisi niin, että hyvityksen mitoituksessa otettaisiin huomioon saatavilla oleva tutkimustieto yksityisestä kopioinnista. Myös yksityisestä kopioinnista aiheutuva haitta otettaisiin valistuneen arvion pohjalta huomioon.

Televisio- ja radiorahastoon suoritettaisiin vuosittain myös hyvitystä varten kerätty veron osuus. Määrärahan suuruus tarkistettaisiin vuosittain yksityisen kopioinnin määrien ja arvioidun haitan mukaisesti.

Hyvitys tilitettäisiin vuosittain opetus- ja kulttuuriministeriön hyväksymän käyttösuunnitelman mukaisesti. Henkilökohtaiset korvaukset oikeudenhaltijoille tilitettäisiin olennaisesti samalla tavalla kuin nykyisinkin. Tekijöiden yhteisiin tarkoituksiin käytettävän osan edelleen jakamisesta edunsaajille huolehtisivat tekijänoikeusjärjestöjen yhteydessä toimivat edistämisorganisaatiot.

Hyvityksen jakamiseen sen tilityksiä hoitaville organisaatioille sovellettaisiin valtionavustuslakia ja sen sisältämää mahdollisuutta valtionavustuksen edelleen jakamisen delegointiin.

Tämä ratkaisu täyttäisi uudistukselle asetetut tavoitteet. Se olisi etäämpänä siitä yksityiseen kopiointiin selvästi kytkeytyvästä laite-, järjestelmä- ja palvelupohjaisesta ratkaisusta, joka tämän selvityksen tuloksena olisi kuitenkin toteuttamiskelpoisin ratkaisu.

Ratkaisu edellyttäisi valtion televisio- ja radiorahastosta annetun lain muuttamista niin, että rahaston varoista suoritetaan rahoitusta yksityisen kopioinnin hyvityksen kattamiseksi. Ratkaisu edellyttäisi niin ikään tekijänoikeuslain ja –asetuksen nykyisten hyvitysmaksusäännösten muuttamista, mm. viittausta Yle-verolakiin ja televisio- ja radiorahastosta annettuun lakiin sekä säännöksiä hyvityksen toteuttamisen yleisistä suuntaviivoista.

Rahastomallia ei ole otettu hyvitysmaksuratkaisun pohjaksi, koska eduskuntapuolueiden välillä saatiin neuvotelluksi puhtaasti Yleisradion rahoitusta koskeva ratkaisu. Yksityisen kopioinnin hyvityksen järjestämistä osana mainittua Yle-rahoitusratkaisua ei ollut vielä riittävästi analysoitu eikä asia ollut vielä poliittisten neuvottelujen kohteena.

Mallin vahvuudet

Täyttäisi uudistukselle asetetut tavoitteet

- turvaa taloudellisia edellytyksiä (HO)
- paremmin ennakoitavissa
- reilu hyvityksen taso
- kaupan ja työpaikkojen säilyminen
- hallinnollisesti kevyt
- nykyistä oikeudenmukaisempi

Taloudellinen mitoitus päätettävissä poliittisella päätöksellä

- Ei vaikuttaisi kulttuurin määrärahoihin valtion talousarviossa, koska hyvityksen lähde on erityisvero ja hallinnollinen alusta valtion talousarvion ulkopuolinen rahasto

Mallin heikkoudet

- Vaatisi isolla poliittisella päätöksellä toista asiaa varten aikaansaadun ratkaisun osittaisen avaamisen uudelle elementille
- Etäännyttää (lukuun ottamatta taloudellista mitoitusta) ratkaisun siitä toiminnasta, jota hyvitetään

3.1 Hyvitysmaksut osana valtion tulo- ja menoarvion ulkopuolista rahastoa

Tekijänoikeuksien haltijoille kohdennettava hyvitys tekijänoikeuslain sallimasta laillisen yksityisen kopioinnin mahdollisuudesta voidaan sisällyttää valtion tulo- ja menoarvion ulkopuolisen rahaston, televisio- ja radiorahaston, käyttösuunnitelmaan, mikäli televisio- ja radiorahastolakia muutetaan siten, että tämä on mahdollista. Samalla lakia tulee muuttaa niin, että rahastoon voidaan tulouttaa muitakin kuin televisiomaksutuloja.

Liikenne- ja viestintäministeriö ehdottaa tulevaisuuskatsauksessaan yhtenä vaihtoehtona nykyisen televisio- ja radiorahaston muuttamista valtion viestintärahasiksi. Tähän viestintärahasiin ohjattaisiin Yle-maksujen lisäksi (televisiomaksut ellei yle-maksua koskevaa ehdotusta toteuteta) mietinnön mukaan tulevaisuudessa käyttöön tulevien taajuuksien mahdollisista huutokaupoista saatavat tulot. Kun harkitaan taajuusmaksujen käyttöönottoa, tulee huolellisesti varmistaa, etteivät radion ja television ohjelmatoimijat joudu tilanteeseen, joissa niille aiheutuisi maksuja, joiden seurauksena ohjelmatoimintaan ja etenkin kotimaiseen ohjelmatuotantoon kohdennettavissa olevat varat vähenisivät.

Liikenne- ja viestintäministeriön tulevaisuuskatsauksessa esitetyssä vaihtoehdossa viestintärahasiin käyttösuunnitelmaan sisältyisivät Yleisradion Oy:n menojen kattamiseen tarvittavien varojen lisäksi myös määrärahat mm. muiden viestintäpalvelujen varmistamiseksi. Viestintärahaslain tarkoituksena ja rahaston varojen käyttöä koskeva pykälä voidaan muotoilla niin, että rahaston varoja voidaan käyttää myös tekijänoikeudellisesti suojattujen teosten laillisesta kopiointimahdollisuudesta johtuvien hyvitysmaksujen maksamiseen tekijänoikeuksien haltijoille. Rahaston käyttötarkoituksen muutoksen yhteydessä on huolehdittava siitä, että käyttötarkoitukset määritellään yksiselitteisesti ja että käyttötarkoituksia sääteleviin pykäliin kirjataan periaate, jonka mukaan Yleisradion menot katetaan rahastosta siten, että Yleisradio voi toteuttaa yhteiskunnan sille määrittämät tehtävät; viestintärahasiin muut mahdolliset käyttötarkoitukset eivät saa vaarantaa Yleisradion rahoitusta.

Valtioneuvosto päättää vuosittain rahaston varojen käytöstä hyväksymällä rahaston käyttösuunnitelman lain käyttötarkoituksien mukaisesti. Tähän käyttösuunnitelmaan on, mikäli lakia muutetaan, sisällytettävissä myös tekijänoikeuksien haltijoille kohdennettavat hyvitysmaksut.

Viestintärahasiin vuosittain käyttösuunnitelmaa valmisteltaessa opetus- ja kulttuuriministeriö ehdottaisi tallentamisen laajuutta ja lisensioidun kopioinnin kehitystä selvittäviin tutkimuksiin nojaten sekä kuultuaan alaa, liikenne- ja viestintäministeriötä ja työ- ja elinkeinoministeriötä, että käyttösuunnitelmaan varattaisiin hyvitysmaksuja varten määräraha, joka vastaisi yhteiskunnan näkemystä sopivasta hyvityksestä.

Viestintärahasiin käyttösuunnitelman tultua vahvistetuksi valtioneuvostossa opetus- ja kulttuuriministeriö ohjaisi hyvitysmaksuun varatuista määrärahoista osan tekijöiden yhteiseen käyttöön ja osan maksettavaksi individuaalikorvauksina ministeriön vuosittain hyväksymän maksuvarojen käyttösuunnitelman mukaisesti.

Lakiin televisio- ja radiorahaston muuttamisesta valtion viestintärahasiksi tulee huolellisesti kirjata käyttötarkoitukset, joihin rahaston varoja voidaan ohjata, niin että käyttötarkoituksen kirjaukset noudattavat valtion tulo- ja menoarvion ulkopuoliselle rahastolle asetettuja tarkkuusehtoja. Viestintärahasiin varojen käytön periaatteet vahvistettaisiin

viestintäraha-astolaissa ja lain soveltaminen val-tioneuvoston periaatepäätöksellä hallituskaudeksi.

Hyvitysmaksuvarojen kohdentaminen tulevan viestintäraha-aston kautta on perusteltua useastakin syystä.

- Merkittävä osa tallentamisesta tapahtuu viestintäverkkoja käyttäen: internetin käyttäjistä 59 % on viimeisen vuoden aikana tallentanut musiikki- ja videotiedostoja ja älypuhelimien ja ulkoisten kovalevyjen musiikkilatauksista yli 30 % tapahtuu Internetin kautta, tietokoneiden tallennuksista 40 %. On luultavaa, että verkon yli tapahtuva suojattujen teosten laillinen tallentaminen lisääntyy.
- Tekijöiden yhteiseen käyttöön kohdennettava hyvitysmaksutulojen osuus on tänään, hyvitysmaksun yksityisoikeudellisesta luonteesta huolimatta, keskeinen keino edistää luovien alojen toimintaedellytyksiä. Tämä vahvistaa uusien tekijöiden mahdollisuuksia sekä innovatiivisten ja kokeellisten teosten tuotantoa todennäköisesti tehokkaammin kuin individuaalikorvauksina jaetut hyvitysmaksut. ESEK, AVEK ja LUSES jakavat tekijöille vuosittain tekijöiden yhteisiin tarkoituksiin osoitettuja hyvitysmaksutuloja noin 5 miljoonaa euroa sekä audiovisuaalisen alan että musiikin alan toimijoille. Nämä tuet ja niiden ennustettavuus ovat olleet ensiarvoisen tärkeitä uuden luovan toiminnan edellytysten vahvistamisessa. Hyvitysmaksujen osoittaminen mahdollisesta viestintäraha-astoista vahvistaisi näiden maksujen ennustettavuutta.
- Viestintäraha-astosta osoitetut hyvitysmaksut etenkin tekijöiden yhteisiin tarkoituksiin olisivat koordinoitavissa yhteiskunnan muiden luovien alojen toimintaedellytyksiä vahvistavien toimenpiteiden kanssa. Koordinointi on välttämätöntä, jota luovien alojen edistämiseen tarkoitettuja tukitoimia voitaisiin kohdentaa nykyistä tavoitteellisemmin ja siten että uuden teknologian ja sisältöjen ennakoluuloton yhteensovittaminen vahvistuisi. Tämä tukisi mm. EU:n komission tiedonannossaan 27.4.2010 ”Kulttuuriteollisuuden ja luovan alan teollisuuden mahdollisuudet käyttöön” vahvistamien tavoitteiden toteuttamista sekä vahvistaisi työ- ja elinkeinoministeriön ja opetus- ja kulttuuriministeriön asettaman luovan talouden ja kulttuuriyrittäjyyden tulevaisuustyöryhmän raportissaan hahmottelemia pyrkimyksiä.
- Viestintäraha-aston käyttö mahdollistaa hyvitysmaksujen pitämisen ennakoitavina vuodesta toiseen hallituskaudeksi vahvistettujen periaatteiden mukaisesti.
- Järjestelmä on neutraali laitekehitykselle ja markkinoilla tapahtuville liikahtuksille.

Hyvitysmaksun tulouttaminen viestintäraha-aston kautta edellyttää ainakin seuraavia toimenpiteitä:

- Kirjaus televisio- ja radioraha-aston käyttötarkoituksen laajentamisesta siten, että raha-aston varoja voidaan käyttää mm. viestintäpalvelujen turvaamiseen ja tekijänoikeudellisia hyvitysmaksuja varten, tulisi saada uuteen hallitusohjelmaan.
- Televisio- ja radioraha-astolain muuttaminen esityksen mukaiseksi viestintäraha-astoksi edellyttäisi muutoksia televisio- ja radioraha-astolain 1. luvun 1 §:ään, 2 luvun 3 ja 5 §:ään sekä 3 luvun 6 §:ään.
- Opetus- ja kulttuuriministeriön ja liikenne- ja viestintäministeriön tulisi yhdessä pikaisesti valmistella esitys nykyisen televisio- ja radioraha-astolain muuttamisesta mahdollisen hallitusohjelmakirjauksen mukaisesti. Lain 1 § eli lain tarkoituksipykälä tulisi kirjoittaa siten, että pykälän määrittämä lain tarkoitus kattaa myös varojen ohjaamisen hyvitysmaksuihin ja lain 5 §:n 1 momentin toinen virke toteaisi, että raha-aston varoja voidaan käyttää hyvitysmaksujen maksamiseen. Samaten tulee 2 luvun 3 § ja 3 luvun 6 § kirjoittaa siten, että on mahdollista televisiomaksun lisäksi tulouttaa muitakin määriteltyjä maksutuloja raha-astoon.

- Opetus- ja kulttuuriministeriön ja liikenne- ja viestintäministeriön tulee lain astuttua voimaan huolehtia siitä, että rahaston varojen käytöstä tehdään lain edellyttämällä tavalla periaatepäätös hallituskaudeksi. Opetus- ja kulttuuriministeriön tulee alaa kuultuaan tehdä vuosittain ehdotus viestintärahadon käyttösuunnitelmaan varattavasta määrärahasta hyvitysmaksujen suorittamiseksi.
- Opetus- ja kulttuuriministeriön tulee valmistella tarvittavat tekijänoikeuslain 26 a §:n muutokset.

On myös mahdollista harkita maksua laajakaistayhteyksille, ellei tulevaisuudessa käyttöön otettaviin taajuuksiin liittyviä maksuja toteuteta. Nämäkin tulot ohjattaisiin viestintärahaan.

Tekijänoikeusdirektiivi ei yksiselitteisesti määritä, miten hyvitysmaksuina maksettavat varat tulee kerätä, vaan kansalliset viranomaiset valitsevat muodot ja keinot.

Suomessa on runsaat 3 miljoonaa laajakaistaliittymää. Näistä 1.6 miljoonaa on mobiili liittymiä ja noin 1.1 miljoonaa kiinteitä. Laajakaista on käytössä 76 %:lla 15-79 vuotiaista suomalaisista (Tilastokeskus 5/2010). Näistä noin 1.5 miljoonaa on tallentanut tietokoneella laillista musiikki- tai videoaineistoa viimeisen 3 kuukauden aikana. Yksityiseen käyttöön tallennettavat aineistot saadaan merkittävässä määrin saataville laajakaistaa käyttäen; runsas neljännes puhelimen muistiin ladatusta musiikista saadaan verkkoyhteyksien välityksellä. Hiukan yli 30 % ulkoiselle kovalevyllä tallennetusta musiikista on peräisin verkosta.

Tietokoneelle tallennetusta materiaalista noin 26 % saadaan internetin välityksellä; tv-lähetysten osuus tietokoneelle tallennetusta materiaalista on 14 %.

Mikäli laajakaistayhteyksille määrätään maksu, on harkittava, mikä laajakaistayhteyden nopeuden tulee tällöin olla. 2 Mbit/s tai nopeampia yhteyksiä on noin 56 %:lla eli runsaalla 1.7 miljoonalla kaikista laajakaistaliittymistä. Esimerkiksi 7 euron vuotuinen laajakaistamaksu vahvistaisi viestintärahaan noin 12 miljoonalla eurolla vuodessa.

Mikäli päädytään siihen, että säädetään euromääräinen maksu laajakaistayhteyksille, tulee

- varmistaa mahdollisen viestintärahalain säätämisen yhteydessä että laajakaistamaksu kirjataan lain 2 luvun 3 §:ään ja 3 luvun 6 §:ään sekä
- selvittää mahdollisuus, että Viestintävirasto toteuttaa laajakaistamaksujen keräyksen.

Opetus- ja kulttuuriministeriö

Undervisnings- och kulturministeriet

Ministry of Education and Culture

Ministère de l'Éducation et de la culture

ISBN 978-952-263-147-3 (PDF)

ISSN-L 1799-0327

ISSN 1799-0335 (PDF)